

Przegląd

nr 5
PL

jesień 2010

Obszarów Wiejskich UE

Magazyn Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

Utrzymanie konkurencyjności
w sektorach rolnym, rolno-spożywczym
i leśnym UE

Komisja Europejska

Redaktor naczelny: Rob Peters, kierownik działu Sieć Europejska i Monitorowanie Polityki Rozwoju Obszarów Wiejskich w Dyrekcji Generalnej ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich Komisji Europejskiej.

Komitet wydawniczy: służby DG AGRI, przewodniczący Antonis Constantinou (dyrektor Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich II).

Autorzy i podmioty zaangażowane w powstanie publikacji: Angelo Strano, Adrian Neal, Tim Hudson, Philippe Perrier-Cornet, Annette Aagaard Thuesen, Kaley Hart, Edina Oscko, Mark Redman, Yvonne Kerr, Justin Toland, Eamon O'Hara, Wendy Jones, Andrew Howard, Anja Hayes, Stephen Gardiner, Jon Eldridge.

Prawa autorskie do zdjęć: © Unia Europejska 1995–2010, Tim Hudson, Mark Redman, Raluca Barbu, Forestry Commission, UK, A.A. Thuesen, Knuttenlunds Gods, EN RD Contact Point, L. Sonny, R. Deverell, Centre for Biosystems Genomics.

Zapraszamy do zaprenumerowania publikacji Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ESROW) pod następującym adresem:

<http://enrd.ec.europa.eu>

Można także zamówić jeden bezpłatny wydrukowany egzemplarz na stronie księgarni UE:

<http://bookshop.europa.eu>

Treść publikacji „Przegląd Obszarów Wiejskich UE” nie zawsze odzwierciedla poglądy instytucji Unii Europejskiej.

„Przegląd Obszarów Wiejskich UE” publikowany jest w sześciu językach urzędowych (angielskim, niemieckim, francuskim, hiszpańskim, włoskim i polskim).

Rękopis złożono w lipcu 2010 r. Oryginalną wersję publikacji stanowi wersja w języku angielskim.

© Unia Europejska, 2011

Powielanie dozwolone pod warunkiem podania źródła.

Dodatkowe informacje dotyczące Unii Europejskiej znaleźć można pod adresem:

<http://europa.eu>

Printed in Luxembourg

Wydrukowano na papierze z recyklingu, wyróżnionym odznaką ekologiczną UE dla papieru graficznego (<http://ec.europa.eu/ecolabel/>)

Tekst niniejszej publikacji służy do celów informacyjnych i nie jest prawnie wiążący.

Słowo wstępne

- SŁOWO WSTĘPNE..... 4

Obszary wiejskie w centrum uwagi

- WSPIERANIE SEKTORA ROLNEGO, LEŚNEGO I ROLNO-SPOŻYWCZEGO UE – ŁĄCZENIE KONKURENCYJNOŚCI I WIELOFUNKCYJNOŚCI..... 6

Rozwój obszarów wiejskich

- RESTRUKTURYZACJA I MODERNIZACJA SEKTORA ROLNEGO I ROLNO-SPOŻYWCZEGO UE..... 12
- DĄŻENIE DO KONKURENCYJNOŚCI ZRÓWNOWAŻONEJ POD WZGLĘDEM OCHRONY ŚRODOWISKA..... 18
- ROZWIJANIE KONKURENCYJNOŚCI I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI W ROLNICTWIE – PRZYKŁADY PRZEDSIĘWZIĘĆ ZAKOŃCZONYCH SUKCESEM Z DANII 24
- ROZWÓJ KAPITAŁU LUDZKIEGO – PRZYKŁAD PODNOSZENIA UMIEJĘTNOŚCI NA OBSZARACH WIEJSKICH W RUMUNII..... 28

Wiedza na temat obszarów wiejskich

- TWORZENIE SIECI WSPIERA KONKURENCYJNOŚĆ OBSZARÓW WIEJSKICH..... 34

Mieszkańcy wsi

- ZRÓWNOWAŻONA KONKURENCYJNOŚĆ ROLNICTWA NA WYSPACH MALTY..... 41
- UCZENIE SIĘ WKŁADEM NA RZECZ UDANEGO ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH..... 43
- ANNA HARVEY FARM FOODS – IRLANDZKI PRZEPIS NA SUKCES NA OBSZARACH WIEJSKICH 45

Badania naukowe nad obszarami wiejskimi

- BADANIA NAUKOWE DOSTARCZAJĄ WIEDZY NA TEMAT DŁUGOTERMINOWYCH POTRZEB OBSZARÓW WIEJSKICH W ZAKRESIE INNOWACJI..... 48
- ZWIĘKSZANIE KONKURENCYJNOŚCI EUROPEJSKICH POMIDORÓW I ZIEMNIAKÓW..... 52

Perspektywy rozwoju obszarów wiejskich

- POLITYCZNE I PRAKTYCZNE PERSPEKTYWY W ZAKRESIE JAKOŚCI PRODUKTÓW ROLNYCH 56
- BADANIE WPŁYWU HANDLU MIĘDZYNARODOWEGO – DEMISTYFIKACJA RUNDY DAUHAŃSKIEJ..... 60

Rolnictwo i środowisko obszarów wiejskich nadal uznaje się za kwestie o zasadniczym znaczeniu dla przyszłości Europy. Zgodnie z ostatnim badaniem Eurobarometru przeważająca większość obywateli UE zgadza się z tym twierdzeniem, co stanowi podstawę ciągłego nacisku, z jakim UE podkreśla rolę polityki rozwoju obszarów wiejskich we wspieraniu zdolności obszarów wiejskich do utrzymania rentowności sektora rolnego, spożywczego i leśnego. Takie podejście polityczne realizuje się wraz z nadrzędnym celem polegającym na osiągnięciu otwartej i zrównoważonej gospodarki, która przyciąga inwestycje na obszary wiejskie i tworzy na nich miejsca pracy. W ten sposób ambitna agenda rozwoju obszarów wiejskich dla Europy przyczynia się również do realizowania strategii UE na rzecz wzrostu gospodarczego w perspektywie 2020.

Sektory rolny, spożywczy i leśny stanowią również źródło znacznego potencjału rozwoju ekologicznego, dziedziny o rosnącym znaczeniu we wszystkich sektorach. Polityka regionalna oraz polityka spójności również obejmują tę dziedzinę, a obszary wiejskie korzystają z inicjatyw finansowania uzupełniającego, które oferują synergie wynikające ze wspierania rynkowego ukierunkowania i konkurencyjności przedsiębiorstw na wszystkich obszarach wiejskich Europy.

Na wsparcie lepszej, bardziej ekologicznej i bardziej otwartej polityki rozwoju obszarów wiejskich przeznaczono pulę nowych środków w następstwie oceny funkcjonowania wspólnej polityki rolnej; te nowe środki zaczynają być widoczne we wspieraniu programów rozwoju obszarów wiejskich (PROW) państw członkowskich. Podczas opracowywania PROW uwzględniono cel poprawy konkurencyjności sektorów rolnego i leśnego, znaczne sumy pieniędzy przyznanych po ocenie funkcjonowania WPR zainwestowano w inicjatywy mające na celu poprawienie konkurencyjności w sposób przyjazny dla środowiska, w tym bardziej wydajne oszczędzanie energii i wody, zmniejszanie ryzyka zanieczyszczenia oraz postępy w dziedzinie dobrostanu zwierząt, w uzupełnieniu innych środków zwiększających wydajność i ograniczających marnotrawienie zasobów.

Wzrasta również znaczenie bezpieczeństwa żywnościowego i dlatego zadaniem polityki rozwoju obszarów wiejskich UE jest obecnie ochrona zasobów naturalnych i utrzymanie zdolności rolnictwa UE do zwiększenia produkcji żywności do 2050 r. (znaczącego, jeżeli zajdzie taka potrzeba). Jednocześnie

w ramach priorytetów rozwoju obszarów wiejskich nadal promuje się zdolność UE do korzystania z jej zasobów w sposób jak najbardziej wydajny oraz utrzymuje się jej zdolność do uzyskiwania korzystnych rezultatów w zakresie różnych rodzajów dóbr publicznych.

Piąte wydanie „Przeglądu Obszarów Wiejskich UE” przybliży sposoby praktycznego funkcjonowania konkurencyjności w polityce rozwoju obszarów wiejskich UE. Analizujemy postępy osiągnięte w tej dziedzinie i zastanawiamy się, w jaki sposób kwestia konkurencyjności uzupełnia inne priorytety rozwoju obszarów wiejskich. Badamy również sposoby stosowania przez poszczególne państwa członkowskie różnych rodzajów interwencji PROW i działań uzupełniających w celu utrzymywania i wzmacniania konkurencyjności na ich obszarach wiejskich, wspierania wzrostu i innowacji oraz promowania nowych możliwości.

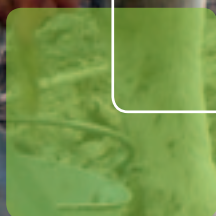
Oczywiście kwestie środowiskowe są ważnym elementem każdej polityki UE i w tym magazynie podkreślono ten fakt przez zbadanie zarówno możliwości, jak i wyzwań związanych z tymi kwestiami dla stron zainteresowanych rozwojem obszarów wiejskich. Połączenie konieczności podjęcia działań na rzecz bardziej ekologicznego rozwoju z jednoczesnym utrzymaniem konkurencyjności na rynku światowym wymaga pracy nas wszystkich. Młodzi rolnicy są postrzegani jako ważny czynnik restrukturyzacji rynku i działalności rozwojowej. Podobną rolę odgrywa wsparcie, które pomaga w zmianie kwalifikacji oraz rozwoju nowych umiejętności i doświadczeń na obszarach wiejskich. Doceniając rolę innych decydujących czynników w rozwijaniu różnych form przewagi konkurencyjnej na obszarach wiejskich w całej Europie, takich jak przedsiębiorczość, innowacje, współpraca i przekazywanie wiedzy, autorzy niniejszego wydania „Przeglądu Obszarów Wiejskich” mają nadzieję, że ich poparcie dla nowych pomysłów i wymiany doświadczeń przyczyni się do realizacji celu konkurencyjności.

Ponadto, biorąc pod uwagę, że niniejsze wydanie ukazuje się w czasie, gdy w centrum uwagi znajduje się przyszłość WPR po 2013 r., publikacja ta stanowi skuteczne przypomnienie realnych korzyści, które można uzyskać dzięki wzmocnieniu wielofunkcyjnej roli przedsiębiorstw rolnych, rolno-spożywczych i leśnych w utrzymywaniu i rozwijaniu gospodarki wiejskiej w Europie.

Wspieranie sektora rolnego, leśnego
i rolno-spożywczego UE

Łączenie
konkurencyjności
i wielofunkcyjności

Konkurencyjność sektora rolnego, leśnego i rolno-spożywczego jest głównym celem polityki rozwoju obszarów wiejskich UE, dlatego wsparcie takich działań jest udzielane za pomocą specjalnego środka w ramach osi tematycznej, mianowicie osi 1, która zawiera zestaw narzędzi obejmujący środki rozwoju wspomagające państwa członkowskie w odnoszeniu się do różnych potrzeb w zakresie konkurencyjności szczególnych sektorów.

Poprawa konkurencyjności gospodarstw i sektora rolno-spożywczego od dawna stanowi jedną z najważniejszych kwestii podejmowanych przez UE. Już w latach 70. celem polityki rolnej była modernizacja gospodarstw, szczególnie za pomocą dopłat bezpośrednich przeznaczonych dla rolników na inwestycje w kapitał rzeczowy. Dopłaty te ułatwiły znaczny wzrost produkcji przypadającej na jednostkę roboczą w sektorze rolnym.

Przez ostatnie dziesięć lat w związku ze zmieniającym się międzynarodowym kontekstem rolnictwa europejskiego i nowymi kierunkami polityki europejskiej oraz jej wspólnej polityki rolnej (WPR) zmienił się charakter wymogu konkurencyjności w przypadku rolnictwa europejskiego.

Po pierwsze, ze względu na zwiększoną konkurencję międzynarodową i presję wywieraną na Europę w negocjacjach międzynarodowych Rada Europejska, poprzez strategię lizbońską (wprowadzoną w 2000 r. i zaktualizowaną przez nową strategię UE w perspektywie 2020 r.¹), wyznaczyła sobie zadanie utrzymania i umocnienia silnej pozycji UE na świecie jako konkurencyjnej gospodarki opartej na wiedzy. Potrzebę poprawy konkurencyjności rolnictwa europejskiego odnoszono początkowo do zmodernizowanych systemów rolnictwa istniejących w Stanach Zjednoczonych,

które charakteryzują się większymi arealami i stałym dążeniem do czołowej pozycji w zakresie badań naukowych i rozwoju lub innych innowacji na obszarach wiejskich. Konkurencję coraz częściej postrzega się jednak w odniesieniu do sektorów rolnych w innych państwach trzecich, w tym w wielu gospodarkach wschodzących, których przewaga konkurencyjna wynika z niskich kosztów pracy.

Po drugie, kolejne rozszerzenia UE doprowadziły do znacznego wzrostu różnic gospodarczych między gospodarstwami w Europie. Zasadniczą sprawą jest poprawienie konkurencyjności gospodarstw najmniej wydajnych w celu zapewnienia spójności społecznej w UE i wspierania większej jednorodności wśród jej rolników.

Po trzecie, poprawa konkurencyjności musi być procesem jakościowym. Zmieniająca się motywacja konkurencyjności musi być dostosowana do nowych kierunków WPR. Nie jest to jedynie kwestia ukierunkowania jej na zwiększenie wielkości produkcji przypadającej na jednego pracownika ani na produkowanie po niższych kosztach. Jest to również kwestia wspierania nowego, konkurencyjnego sektora rolnego i spożywczego w Europie, który: a) jest bardziej ukierunkowany rynkowo w związku ze stopniowym zanikaniem subsydiów wywozowych

i wsparcia rynków produktów rolnych w ramach zreformowanej WPR; b) jest bardziej ekonomiczny pod względem nakładów i zużywa mniejsze ilości energii pochodzącej z paliw kopalnych; c) jest bardziej ukierunkowany na bezpieczne produkty wysokiej jakości o większej wartości dodanej; d) jest bardziej przyjazny dla środowiska i wydajny pod względem zapewniania usług w zakresie ochrony środowiska dla społeczności wiejskiej i całego społeczeństwa, takich jak jakość krajobrazu, wkład w różnorodność biologiczną itd.

Poprawa konkurencyjności musi iść w parze z rozwojem wielofunkcyjnego charakteru rolnictwa europejskiego. Element ten włączono do strategii z Göteborga określonej przez UE w 2001 r. i wspierającej zrównoważony rozwój.

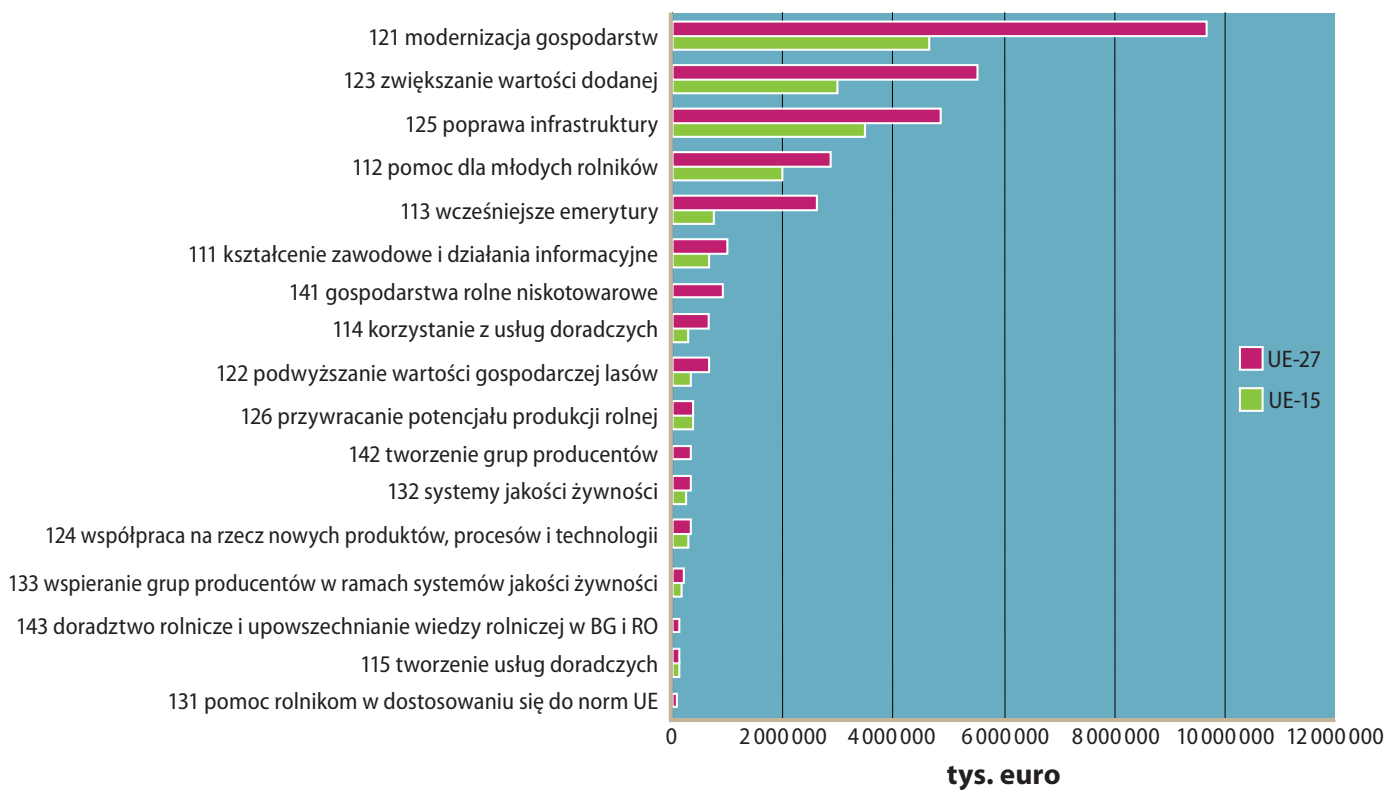
Dźwignie konkurencyjności

Oś 1 polityki rozwoju obszarów wiejskich UE na lata 2007–2013 obejmuje 15 środków, które muszą być współfinansowane przez państwa członkowskie. Każde państwo wybrało najodpowiedniejsze spośród nich w celu włączenia ich do programów rozwoju obszarów wiejskich (PROW). Rysunek 1 przedstawia różne środki ze wskazaniem łącznych funduszy na szczeblu UE, które państwa członkowskie przeznaczyły na poszczególne środki.

¹ Komunikat Komisji „Europa 2020: Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu”; http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_PL_ACT_part1_v1.pdf
<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/225&format=HTML&aged=0&language=PL&guiLanguage=en>

Rysunek 1: Środki w ramach osi 1 na okres programowania 2007–2013

(DG AGRI – Rural Development in the European Union – Statistical & economic information – Report 2009)

Każdy z piętnastu środków PROW w ramach osi 1 w odmienny sposób przyczynia się do osiągnięcia celu, jakim jest zapewnienie konkurencyjności europejskiego sektora rolnego i leśnego. Można wskazać cztery główne dźwignie służące do pobudzenia konkurencyjności; każdą z nich przyjęto w poszczególnych krajach w większym lub mniejszym stopniu, w zależności od sytuacji i szczególnych potrzeb sektora rolnego i leśnego.

Mechanizacja i modernizacja

Pierwszą dźwignię, wprowadzoną już jakiś czas temu, na samym początku ustanawiania polityki rolnej, określiło sześć państw członkowskich – założycieli Wspólnoty Europejskiej, a dotyczy ona modernizacji i mechanizacji. Dźwignia ta opiera się na inwestowaniu w kapitał rzeczowy i infrastrukturę w celu ograniczenia bezpośrednich kosztów produkcji i osiągnięcia większej wydajności pracy w małych przedsiębiorstwach rolnych, rolno-spożywczych i leśnych o niskim poziomie mechanizacji.

W PROW państw członkowskich do osiągnięcia tego celu stosuje się dwa rodzaje środków. Po pierwsze, przez udzielanie dotacji bezpośrednich lub obniżanie oprocentowania pożyczek. Środki PROW mogą wspomóc rolników w nabywaniu sprzętu w celu zmechanizowania (i skomputeryzowania) gospodarstw oraz w budowie lub odnawianiu budynków przeznaczonych dla zwierząt gospodarskich itd. Nawet obecnie pomoc na modernizację gospodarstw rolnych (środek 121) stanowi jeden z najważniejszych środków w ramach osi 1 (31% programowania w kontekście PROW na lata 2007–2013).

Po drugie, poprawę wydajności można uzyskać za pomocą działań zbiorowych, mających na celu ograniczenie kosztów produkcji i transportu, takich jak: scalanie gruntów (w celu zmniejszenia liczby działek) lub działania infrastrukturalne (w celu ułatwienia dostępu do obszarów leśnych). Środek 125 – „ulepszanie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowywaniem rolnictwa i leśnictwa” – zapewnia korzystne możliwości co do tego aspektu modernizacji.

Obecnie pierwsza dźwignia obejmuje przede wszystkim nowe państwa członkowskie ze względu na małą skalę działalności większości gospodarstw w tych państwach, które często są niezmechanizowane, oraz na niską jakość ich infrastruktury wiejskiej. Na przykład w Polsce na koniec 2009 r. rolnicy złożyli już prawie 45 tys. wniosków w ramach środka 121, podczas gdy na okres 2007–2013 w programie przewidziano 350 projektów scalania gruntów. Ponadto w świetle zwiększonego nacisku na nowe wyzwania w zakresie rozwoju obszarów wiejskich, w następstwie oceny funkcjonowania WPR, rząd polski zwiększył wsparcie w ramach PROW na rzecz modernizacji lub reorganizacji gospodarstw mleczarskich. „Stereotypowy obraz polskiego chłopa, który orze za pomocą konia i pługą może jeszcze gdzieś istnieć, ale to przeszłość i znaczna większość gospodarstw w Polsce spełnia obecnie standardy europejskie” – mówi Wiktor Szmulewicz, prezes polskiej Krajowej Rady Izby Rolniczych.

Zwiększanie zdolności konkurencyjnej

Drugą istotną dźwignią wsparcia w ramach PROW na rzecz poprawy konkurencyjności są inwestycje w kapitał ludzki w ramach osi 1. Zgodnie z zaproponowaną przez Radę strategią lizbońską i strategią Europa 2020, które promują gospodarkę opartą na wiedzy, UE potrzebuje lepiej wyszkolonych rolników i przedsiębiorców na obszarach wiejskich w celu zapewnienia lepszych wyników technicznych, przewidywania sygnałów rynkowych i reagowania na te sygnały, aby sektor ten był bardziej ukierunkowany rynkowo.

W ramach osi 1 różne środki przyczyniają się do realizacji tego celu. Niektóre z nich mogą dotyczyć wszystkich rolników lub leśników i obejmują pomoc na doradztwo lub usługi szkoleniowe (zob. rysunek 1: środki 111, 114 i 115). Prawdopodobnie najważniejszym środkiem skierowanym do młodych rolników jest jednak „podejmowanie działalności przez młodych rolników” (środek 112). Jest to kolejny priorytet, który nabrał znaczenia w wyniku oceny funkcjonowania WPR przez zwiększenie z 55 tys. do 70 tys. euro maksymalnej kwoty wsparcia na rzecz podejmowania działalności.

Na przykład Francja zawsze kładła silniejszy nacisk na ten środek, który przez trzy ostatnie lata stanowił 30% wydatków na oś 1 w ramach PROW na okres 2007–2013 (baza danych Osiris francuskiego ministerstwa rolnictwa z listopada 2009 r.). W pomocy dla młodych rolników najważniejsze jest szkolenie i rozwój wiedzy (młodzi ludzie muszą osiągnąć wymagany minimalny poziom wykształcenia, aby mogli skorzystać z tej pomocy). Muszą również uczestniczyć w różnych szkoleniach obejmujących we Francji m.in. 6-miesięczne praktyki w innych gospodarstwach w celu poszerzenia horyzontów i zwiększenia ambicji. Ponadto pomoc ta umożliwia młodym ludziom, którzy nie pochodzą ze środowisk rolniczych, ale posiadają odpowiedni poziom wykształcenia ogólnego lub wykształcenie wyższe, a chcą zostać rolnikami, rozpoczęcie działalności w tym sektorze.

Nowi rolnicy, bardziej otwarci na świat zewnętrzny i na oczekiwania społeczeństwa i konsumentów, są potencjalnie doskonałymi orędownikami nowego konkurencyjnego rolnictwa w Europie, ale potrzebują dostępu do pomocy finansowej, doradztwa, wsparcia i szkolenia, które zapewnia PROW. Umożliwia to im zdobywanie umiejętności i dodatkowych kwalifikacji technicznych z zakresu rolnictwa, których może im brakować. Świadekto Jérémy'ego Parnaudeau, młodego 27-letniego hodowcy kóz (50 ha, 33 kozy), który w 2009 r. rozpoczął działalność gospodarczą w górskim regionie południowej Francji, stanowi dobry przykład. Jérémy zdecydował się „zamieszkać i pracować na wsi”, chociaż nie pochodzi ze środowiska rolniczego i ukończył studia w dziedzinie geografii. W 2007 r. podjął obowiązkowe 6-miesięczne praktyki u producenta serów prowadzącego biodynamiczny chów kóz: „od strony technicznej nauczyłem się wszystkiego, dzięki temu, że uczestniczyłem w całym cyklu produkcyjnym, dlatego uważam, że okres praktyk był bardzo pożyteczny. Bez pomocy nigdy nie rozpocząłbym własnej działalności gospodarczej, nie byłoby to po prostu możliwe. Miałem szczęście, że szybko znalazłem gospodarstwo, a system sponsorowania umożliwił mi przejście klientów tego gospodarstwa i tym samym zabezpieczenie aspektów związanych ze sprzedażą, w szczególności na targach (dwa razy w tygodniu) i w restauracjach. Wiele nauczyłem się również na szkoleniu”. Jérémy wraz ze współlnikiem otrzymali pomoc bezpośrednią w wysokości 31 tys. euro i pożyczkę o obniżonym oprocentowaniu w wysokości 87 tys. euro. To wsparcie w ramach PROW było współfinansowane z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), natomiast resztę pomocy zapewnił rząd francuski i region Langwedocji.

Jakość produktów

Trzecia dźwignia wsparcia konkurencyjności w ramach PROW opiera się na rosnącej wartości dodanej produktów za pomocą polityki jakości i innowacji

w odniesieniu do produktów. W ramach osi 1 państwa członkowskie mogą wdrażać kilka środków, aby osiągnąć ten cel. Są one w szczególności powszechne w regionalnych PROW w Hiszpanii i we Włoszech, gdzie na przykład w regionie Wenecji Euganejskiej małe i średnie przedsiębiorstwa rolno-spożywcze mogą skorzystać z pomocy inwestycyjnej w ramach środka 123 w celu wdrożenia polityki jakości i identyfikowalności swoich produktów, rozwoju łańcuchów dostaw i platform wprowadzania do obrotu. W Wenecji Euganejskiej wspiera się także współpracę między lokalnymi podmiotami gospodarczymi. Zachęca się tam producentów i przetwórców do wdrażania wspólnych systemów jakości w celu wyróżnienia ich produktów na rynkach za pomocą wsparcia na rzecz systemów kwalifikacji, certyfikacji i tradycyjnych produktów lokalnych w ramach środków 132 i 133. W Nawarze wsparcie w ramach środka 123 przyznaje się na rozwój małych przedsiębiorstw rolno-spożywczych, o charakterze rzemieślniczym, w celu otrzymania produktów wysokiej jakości, o zróżnicowanych cechach na bazie lokalnych produktów rolnych.

Konkurencyjność i środowisko

Czwarta ważna dźwignia, przyczyniająca się do stymulacji konkurencyjności rolnictwa europejskiego, wynika z pewnych istotnych czynników, które doprowadziły do oceny funkcjonowania WPR i które z tej oceny wynikają. Polega ona na wspieraniu sektora rolnego, leśnego i rolno-spożywczego UE, aby były bardziej przyjazne dla środowiska i dla klimatu oraz energooszczędne.

Jednocześnie przedsiębiorstwa zachęca się do rozwijania nowych rodzajów działalności o pozytywnym oddziaływaniu na środowisko, szczególnie do produkcji zielonej energii.

Obecnie wymóg w zakresie nowej konkurencyjności rolnictwa dotyczy najbardziej bezpośrednio państw lub regionów stosujących techniki intensywne chowu zwierząt gospodarskich, które w ostatnich dziesięcioleciach najlepiej zmodernizowały

swoje rolnictwo i osiągnęły bardzo wysoki poziom wydajności. W niektórych państwach członkowskich zagęszczenie bydła i trzody chlewnej na ograniczonych obszarach prowadzi do nadmiernej obecności azotanów w glebie i wodzie, zwiększonej emisji gazów cieplarnianych (metanu) i wysokiego zużycia energii.

Na przykład Dania (gdzie liczebność trzody chlewnej wynosi 13 mln) uczyniła w 2009 r. z tego środka priorytet swojego zaktualizowanego PROW. Duński PROW jest częścią obszernego krajowego planu ekologicznego wzrostu, wdrożonego w czerwcu 2009 r. Oś 1 została włączona do programu w celu zachęcenia rolników do produkowania zielonej energii przez stosowanie metanizacji

nawozów zwierzęcych i obejmuje pomoc inwestycyjną na nowe technologie, w zakresie których rolnicy muszą otrzymać szkolenie i doradztwo. Aby osiągnąć ten cel, pomoc łączy się z upowszechnianiem nowej wiedzy i organizowaniem pokazów, które można współfinansować w ramach środka 111. Duńskie przedsiębiorstwa rolno-spożywcze zachęca się również do ograniczania negatywnego wpływu na środowisko i do zwiększania efektywności energetycznej przez stosowanie energii odnawialnej na większą skalę. Środek 123 wspiera ten rodzaj działań na rzecz rozwoju obszarów wiejskich przez ukierunkowanie na małe i średnie przedsiębiorstwa rolno-spożywcze lub leśne i zapewnienie do 40% pomocy na inwestycje w kapitał rzeczowy związany z tymi celami.

Łączenie konkurencyjności i wielofunkcyjności

Szeroki zakres środków dostępnych w ramach PROW umożliwia obecnie państwom członkowskim położyć nacisk na każdą z powyższych dźwigni konkurencyjności w mniejszym lub większym stopniu. Państwa członkowskie mogą stosować w swoich PROW synergii między konkurencyjnością i zrównoważonym rozwojem w celu zapewnienia społeczeństwu nie tylko produktów, lecz także usług.

T. HUDSON

Restrukturyzacja
i modernizacja
sektora rolnego
i rolno-spożywczego UE

Restrukturyzacja i modernizacja sektora rolnego i rolno-spożywczego stanowi główny długoterminowy cel polityki rozwoju obszarów wiejskich UE, którą opracowano w celu uwzględnienia różnych potrzeb w zakresie restrukturyzacji i modernizacji w różnych państwach członkowskich.

Jak będzie wyglądała technologia rolna za 10 lat? Według projektu badawczego UE poświęconego perspektywom techniki i technologii rolnej na 2020 r. europejska technologia rolna w zakresie produkcji roślinnej i chowu zwierząt gospodarskich będzie wiodła prym na świecie w 2020 r. Szerokie zastosowanie znajdzie elektronika, automatyka i robotyka. Zasilanie gospodarstw w energię i wykorzystywane w nich maszyny zostaną dostosowane do odnawialnych źródeł energii, takich jak biopaliwa syntetyczne, wodór i ogniwa paliwowe. Sprzęt rolniczy będzie bardziej wyspecjalizowany i zoptymalizowany niż kiedykolwiek wcześniej. Technologia stosowania nawozów będzie dopasowana do potrzeb małych obszarów upraw lub nawet pojedynczych roślin. Roboty-owczarki będą wykonywały czynności związane z zarządzaniem oraz wypasem w procesie chowu bydła i owiec.

Oczywiście nadal daleko nam do idealnego stanu rolnictwa europejskiego, a przed nami stoją poważne wyzwania. Szczególne środki w ramach programów rozwoju obszarów wiejskich (PROW) państw członkowskich mają jednak na celu modernizację kapitału rzeczowego sektora rolnego i rolno-spożywczego różnymi sposobami. Zasadniczą rolę w tym procesie odgrywa postęp technologiczny, który może pomóc w modernizacji i zwiększaniu wydajności wielu gospodarstw UE oraz innych przedsięwzięciach wiejskich.

Wspieranie zrównoważonego rolnictwa w Belgii

Sieć na rzecz rozwoju obszarów wiejskich w belgijskim regionie Walonii dostarcza rolnikom informacje na temat energooszczędnych rozwiązań. Jest to odpowiedź na coraz silniejszą tendencję w podejściu do modernizacji gospodarstw, które obejmuje energooszczędne rozwiązania w celu ograniczenia kosztów produkcji. „Rolnik, który produkuje energię, powinien być w stanie wykorzystywać ją we własnym gospodarstwie oraz sprzedawać nadwyżki. Obecne ograniczenia prawne w naszym regionie na to nie pozwalają. Sieć na rzecz rozwoju obszarów wiejskich może zaangażować się w tę ważną kwestię, aby wesprzeć rolników oraz opracować zalecenia dla ustawodawców” – mówi członek Federacji Rolników Walonii.

Walońska sieć na rzecz rozwoju obszarów wiejskich ma na celu pomaganie rolnikom w pokonywaniu trudności technicznych, finansowych, administracyjnych i prawnych dotyczących wprowadzania energooszczędnych rozwiązań w sektorze rolnym. Jej działania objęły zgromadzenie regionalnych doradców do spraw energii i członków stowarzyszeń rolników na warsztatach tematycznych. Warsztaty poświęcone przekazywaniu wiedzy umożliwiły wymianę doświadczeń na temat dobrych praktyk w zakresie energooszczędnego rolnictwa. Sieć zbiera przykłady dotyczące tego zagadnienia w celu upowszechnienia ich w postaci przewodnika.

Następne pokolenia rolników

Jedną z grup docelowych, do których skierowane są środki dotyczące potencjału ludzkiego, są młodzi rolnicy, ponieważ młode pokolenia zazwyczaj lepiej przyjmują nowoczesne idee zrównoważonego rozwoju i innowacji oraz ukierunkowanie wysiłków restrukturyzacyjnych w ramach PROW na przyszłość. Ponadto starzenie się społeczeństwa stanowi poważne wyzwanie w Europie, w szczególności na obszarach wiejskich. Na przykład sprawozdanie brytyjskiej Komisji ds. Społeczności Wiejskich dotyczące stanu wsi w 2007 r. wykazało, że na obszarach wiejskich w Wielkiej Brytanii mieszka prawie o 400 tys. mniej młodych ludzi w wieku 15–29 lat niż 20 lat temu. Podobne tendencje obserwuje się w innych krajach europejskich.

„Młodzi ludzie nie chcą już być rolnikami [...], nie zachęcają ich do tego ciężkie warunki, w jakich żyją ich rodzice” – mówi młody Francuz pochodzący ze wsi. Środek „podejmowanie działalności przez młodych rolników” ma na celu zaradzenie niekorzystnej strukturze wiekowej na obszarach wiejskich i pomoc w poprawieniu obrazu rolnictwa jako atrakcyjnej i nowoczesnej drogi kariery zawodowej. Fundusze z PROW są dostępne na przykład w celu zachęcania młodych rolników do inwestowania w nowe urządzenia zaawansowanych technologii i w nowoczesne, skomputeryzowane metody, co łącznie może przyczynić się do poprawy konkurencyjności przedsiębiorstw i zapewnić poziom dochodów, który odpowiada ambicjom młodszych pokoleń.

Nowe państwa członkowskie

Gospodarstwa w nowych państwach członkowskich są szczególnie narażone na presję konkurencji, dlatego w ramach PROW inwestuje się znaczne kwoty we wspieranie ich restrukturyzacji i modernizacji. Udana transformacja wielu gospodarstw wiejskich w tych krajach będzie zależała m.in. od poprawy wydajności przez modernizację i rozwój technologiczny. Finansowanie w ramach PROW przydzielone na modernizację kapitału rzeczowego w tych krajach ma często na celu ulepszenie i zastąpienie starych maszyn, toteż coraz więcej gospodarstw w nowych państwach członkowskich korzysta z nowoczesnych technologii.

T. HUDSON

Ulepszenia w gospodarstwie państwa Jankow w Bułgarii: nowy separator gnojowicy

Daniela i Georgi Jankow są bułgarskimi prawnikami, którzy trzy lata temu porzucili pracę w wymiarze sprawiedliwości związaną z dobrostanem zwierząt i zostali rolnikami; obecnie posiadają stado ok. 130 krów rasy holsztyńsko-fryzyjskiej.

W 2008 r. złożyli wniosek o wsparcie w ramach środka „modernizacja gospodarstw rolnych” bułgarskiego PROW. Ich celem było zwiększenie ogólnej wydajności ich przedsiębiorstwa i wprowadzenie lepszych systemów ochrony środowiska, aby spełniać wymogi dyrektywy azotanowej UE. Otrzymali dotację PROW na współfinansowanie budowy nowego systemu przechowywania i przetwarzania gnojowicy. Projekt ten jest jednym z pierwszych w Bułgarii i ma znaczną wartość przykładową dla innych rolników jako sposób możliwego wykorzystania wsparcia w ramach PROW na modernizację gospodarowania odpadami w gospodarstwie, rozwiązując przy tym również problemy związane z przechowywaniem gnojowicy.

Państwo Jankow są dumni ze swojego projektu i chętnie będą inwestować w inne działania rozwojowo-restrukturyzacyjne w swoim przedsiębiorstwie rolnym, zwiększając rozmiar gospodarstwa i koncentrując się na jakości produktów. Według Daniela Jankowej „rozwój nowoczesnego rolnictwa i wytwarzanie produktów wysokiej jakości ma pozytywny wpływ na całe społeczeństwo”. Wierzy ona również, że jej przedsiębiorstwo czeka wspinała przyszłość, i uważa, że w ramach PROW należy rozróżnić między potrzebami rozwojowymi mniejszych gospodarstw a potrzebami dużych uprzemysłowionych jednostek produkcji żywności, ponieważ konkurencyjność zarówno jednych, jak i drugich jest ważna dla zrównoważonej gospodarki wiejskiej w Bułgarii.

Restrukturyzacja gospodarstw produkujących częściowo na własne potrzeby

Okolo 10 mln z 14 mln gospodarstw w UE ma powierzchnię poniżej 5 ha. Wiele z tych małych gospodarstw znajduje się w krajach takich, jak Rumunia, Bułgaria, Polska, Węgry, Włochy, Grecja i Hiszpania, a ich produkcja często przeznaczona jest całkowicie lub częściowo na własne potrzeby. Rolnicy produkujący częściowo na własne potrzeby mogą również korzystać z szeregu innych środków PROW, zarówno z głównych środków dostępnych dla wszystkich państw członkowskich (np. szkolenie, usługi doradcze, różnicowanie działalności gospodarstw), jak i pewnych szczególnych środków przejściowych dostępnych wyłącznie dla nowych państw

członkowskich (szczególne wsparcie na rzecz gospodarstw produkujących częściowo na własne potrzeby i przechodzących restrukturyzację; wsparcie na rzecz tworzenia grup producentów w celu poprawy dostępu do rynków), które mogą pomóc tym rolnikom w restrukturyzacji, modernizacji i zwiększaniu konkurencyjności.

Najważniejsze ograniczenia agendy UE w dziedzinie rozwoju obszarów wiejskich w odniesieniu do rolników produkujących częściowo na własne potrzeby są związane z fizyczną wielkością gospodarstw rolnych, ograniczonym dostępem do kapitału finansowego, stosunkowo niskim poziomem kwalifikacji, krótkoterminowymi perspektywami oraz brakiem wiedzy na temat możliwości zbytu.

Rozwiązywanie takich problemów jest możliwe dzięki wsparciu z PROW, które sprzyja przemianom strukturalnym w sektorze produkcji częściowo na własne potrzeby w ramach osi 1. W celu precyzyjnego ukierunkowania pomocy na restrukturyzację i modernizację na obszary, w których może ona przynieść najwięcej korzyści, ustalono kryteria kwalifikowalności. Na przykład w Bułgarii wsparcie na rzecz produkcji częściowo na własne potrzeby przyznaje się rolnikom w wieku do 60 lat, których gospodarstwa odpowiadają 1–4 europejskich jednostek wielkości ESU¹. Rolnicy ci muszą przygotować solidny biznesplan dla swojego gospodarstwa. Uruchomiono program monitorowania postępów stwierdzonych u beneficjentów PROW i określono poziomy odniesienia, dzięki którym rolnicy wykazują, że na koniec pięcioletniego okresu otrzymywania wsparcia w ramach PROW gospodarstwo uzyskało opłacalność ekonomiczną (tj. osiągnęło lub przekroczyło wielkość ekonomiczną 4 ESU i powiększyło się o co najmniej 3 ESU).

¹ Europejska jednostka wielkości (ESU) jest miarą wielkości ekonomicznej przedsiębiorstwa rolnego obliczaną na podstawie marży brutto każdego towaru w gospodarstwie.

Wdrożenie tych i innych programów PROW wspierających produkcję częściowo na własne potrzeby w nowych państwach członkowskich nadal znajduje się na początkowym etapie.

Podsumowanie

Patrząc w przyszłość do 2020 r., można wyraźnie dostrzec, że przed obszarami wiejskimi Europy stoi wiele możliwości w dziedzinie modernizacji i restrukturyzacji tradycyjnej gospodarki. Proces ten będzie wymagał różnych działań w różnych regionach, dlatego PROW są dostosowane do konkretnych potrzeb dotyczących rozwoju obszarów wiejskich na danym terytorium.

Obecne tendencje we wsparciu PROW na rzecz modernizacji i restrukturyzacji nadal będą ukierunkowane na poprawę konkurencyjności, zwiększanie opłacalności działalności na obszarach wiejskich, wspieranie zrównoważenia środowiskowego i zwiększanie produkcji żywności. Inne obszary priorytetowe

obejmują ułatwianie transformacji ogromnej liczby europejskich gospodarstw produkujących częściowo na własne potrzeby, wspieranie sektora mleczarskiego w dostosowywaniu się do zmieniających się warunków rynkowych, reagowanie na skutki zmiany klimatu oraz stabilizowanie czynników demograficznych.

Najważniejsze narzędzia PROW mające na celu realizację tych celów polityki obejmują współfinansowanie inwestycji w nowe technologie, modernizację infrastruktury, systemy jakości, wspieranie innowacyjności, pomoc w postaci wcześniejszych emerytur i pomoc dla młodych rolników, partnerstwo oraz inne nowe podejścia.

Wyzwania są nadal aktualne i zainteresowane strony muszą włożyć wiele pracy, ale jest nadzieja, że w 2020 r. sektor rolny UE będzie wiodący na świecie, a polityka rozwoju obszarów wiejskich UE ma do odegrania ważną rolę w osiągnięciu tego celu.

Wsparcie węgierskich gospodarstw w praktyce

Rodzina państwa Sztancs z Nyíradony w węgierskim powiecie Hajdú-Bihar utrzymuje się z uprawy gruntów i chowu zwierząt gospodarskich. Rodzina miała wcześniej trudności co do wystarczającej skali lub wystarczającego asortymentu towarów, ale państwo Sztancs uzyskali finansowanie na działalność gospodarczą w ramach poprzedniego węgierskiego systemu wsparcia rozwoju obszarów wiejskich UE (na lata 2004–2006), i właśnie to wsparcie z EFOGR pomogło im kontynuować działalność rolniczą.

Dotacja UE pozwoliła na zwiększenie wydajności przedsiębiorstwa przez współfinansowanie budowy nowych magazynów. Umożliwiło to poprawę ekonomii skali gospodarstwa i zapewnienie stabilniejszych dostaw produktów wyższej jakości dla klientów hurtowych.

Dzisiaj syn państwa Sztans, lekarz weterynarii, opowiada, jak trudno było prowadzić działalność w przeszłości, i uważa, że bez wsparcia UE gospodarstwo jego rodziców by nie przetrwało. „Zdecydowanie nie chcemy opuszczać tego obszaru ani sprzedawać naszej ziemi” – mówi młody Sztancs. „Będziemy się starali zachować wszystkie nasze grunty, w szczególności ziemię, którą uprawiali mój ojciec i dziadek. Jesteśmy ciężko pracującą rodziną”.

Dostępność obecnego wsparcia w ramach PROW na Węgrzech poprawia szanse rolników takich jak państwo Sztancs na pozostanie w rodzinnych stronach, korzystanie z wyników ciężkiej pracy i rozwijanie działalności, aby stawała się opłacalna i konkurencyjna.

Więcej informacji

Więcej informacji na temat wizji MANUFUTURE „Vision 2020” można znaleźć na stronie internetowej www.manufuture.org

Więcej informacji na temat programu modernizacji rolnictwa w Irlandii Północnej można znaleźć na stronie internetowej <http://www.dardni.gov.uk/index/rural-development/rdp-campaign.htm>

Strategiczne wytyczne dla rozwoju obszarów wiejskich http://ec.europa.eu/agriculture/capreform/rdguidelines/index_en.htm

R. BARBU

Dążenie do konkurencyjności zrównoważonej pod względem ochrony środowiska

Środki rozwoju obszarów wiejskich oferują wiele możliwości zwiększania konkurencyjności sektora rolnego, spożywczego i leśnego, ale w sposób zrównoważony środowiskowo – dzięki zużyciu mniejszej ilości zasobów i ograniczaniu zanieczyszczeń.

Polityka rozwoju obszarów wiejskich UE ma na celu poprawienie konkurencyjności sektora rolnego, spożywczego i leśnego. Ważne jest jednak, by nie osiągać tego kosztem środowiska, ale by nadal poszukiwać synergii między konkurencyjnością i utrzymaniem zrównoważenia środowiskowego.

W Irlandii Północnej mała spółdzielnia rolnicza produkująca i sprzedająca lokalne sery, Fivemiletown Creamery, skorzystała z dostępnego obecnie finansowania w ramach PROW, aby dzięki wprowadzeniu nowej technologii rozwiązać problem odpadów oraz zwiększyć wydajności i opłacalność swojej działalności. Serwatkę, produkt uboczny w produkcji sera, stosowano początkowo jako paszę dla świń. Jednak dzięki zainstalowaniu w mleczarni urządzenia do odwróconej osmozy przedsiębiorstwo mogło zwiększyć wytrącanie osadu serwatki, który można następnie sprzedawać do wykorzystania w napojach izotonicznych. Serwatka nie tylko uzyskała wartość handlową, ale także jej oddziaływanie na środowisko zostało ograniczone dzięki

temu, że obecnie w transporcie zajmuje ona tylko jedną czwartą wcześniejszej objętości, co przyczynia się do ograniczenia emisji gazów cieplarnianych.

Kontekst polityczny

Zapewnienie konkurencyjności sektora rolnego było przewodnią zasadą udanych reform wspólnej polityki rolnej (WPR), w szczególności w ostatniej dekadzie, kiedy to coraz bardziej uwzględniane są potrzeby rynku w określaniu tego, co, jak i gdzie produkować. Jednocześnie coraz większy nacisk kładzie się na potrzebę rolnictwa zrównoważonego środowiskowo.

W strategii UE na rzecz zrównoważonego rozwoju, uzgodnionej przez Radę Europejską w Göteborgu w czerwcu 2001 r., określono kilka zasad przewodnich WPR, w których stwierdza się, że „dobre wyniki gospodarcze muszą iść w parze ze zrównoważonym wykorzystaniem zasobów naturalnych”. Zasady te potwierdzono w strategii lizbońskiej z 2003 r. i powtórzono w odnowionej

strategii UE na rzecz zrównoważonego rozwoju z czerwca 2006 r., w której podkreśla się, że „cele gospodarcze, społeczne i cele ochrony środowiska mogą mieć wzajemnie stymulujący wpływ i dlatego powinny iść ze sobą w parze”.

Środki na przywrócenie i zwiększenie konkurencyjności obszarów wiejskich stanowią część polityki rozwoju obszarów wiejskich od 2000 r. W strategicznych wytycznych Wspólnoty dla Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) podkreślono potrzebę poprawy konkurencyjności w celu zaspokojenia zmiennych potrzeb rynku przez uwzględnienie „nowych podejść, technologii i innowacji”. Powinno to przyczynić się również do zrównoważonego rozwoju i dlatego jedno z najważniejszych działań, do których wspierania zachęca się państwa członkowskie, obejmuje promowanie wydajności produkcji i jakości produktów przez „poprawienie efektów działania gospodarstw rolnych i leśnictwa w dziedzinie środowiska”.

Malta – inwestycje w technologię zrównoważoną środowiskowo

Przewaga niewielkich gospodarstw, typowych dla maltańskiego sektora rolnego, naraża rolników na nieuniknione słabości strukturalne. Słabości te niweluje się przez korzystanie ze środka na rzecz modernizacji gospodarstw, który zapewnia wsparcie dla osób użytkujących grunty na inwestycje środowiskowe, co przyczynia się m.in. do poprawy ich konkurencyjności.

Rolnicy kwalifikują się do otrzymania dotacji na rzecz stosowania technologii przyjaznych dla środowiska w ramach priorytetów obejmujących zwiększanie oszczędności wody i stosowanie alternatywnych źródeł energii. Do marca 2010 r. otrzymano 344 kwalifikowalnych wniosków.

Większość finansowania skierowano do sektora chowu zwierząt gospodarskich. Dotacje wykorzystano na instalowanie paneli słonecznych lub turbin wiatrowych do wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych. Oszczędności wody uzyskano również dzięki inwestycjom w małe zbiorniki wody i w odzyskiwanie wody deszczowej z dachów obór, którą następnie wykorzystuje się do celów gospodarczych. Efekt oszczędzania wody uzyskano również w sektorze upraw przez wykorzystanie dotacji na budowę podziemnych zbiorników wody służących do gromadzenia wody deszczowej, którą następnie wykorzystuje się do nawadniania w okresie letnim.

Tworzenie rozwiązań, które przynoszą korzyści zarówno gospodarcze, jak i środowiskowe, jest najważniejszym elementem pojęcia rozwoju ekologicznego, który z kolei jest podstawą strategii „Europa 2020” – propozycji nowej strategii UE na rzecz wzrostu i zatrudnienia. WPR i polityka rozwoju obszarów wiejskich będą musiały być zgodne z nową strategią, a sektor rolny, leśny i spożywczy odegrają ważną rolę w realizacji tych celów.

„Obszary wiejskie Europy są głównymi dostawcami usług środowiskowych. Wiele różnych przedsiębiorstw z tych obszarów zapewnia nie tylko większość naszej żywności, ale także chroni tradycyjny krajobraz, różnorodność biologiczną i większość zasobów wody i gleby. WPR przez długi czas odgrywała podwójną rolę, zapewniając warunki dla konkurencyjnej i wydajnej produkcji żywności oraz działając na rzecz środowiska. Dopiero niedawno zaczęliśmy jednak doceniać ogromne znaczenie dóbr publicznych w obszarze środowiska, które są i mogą być dostarczane przez nasze gospodarstwa i lasy. Sytuację korzystną dla wszystkich można osiągnąć dzięki rozwojowi wydajnego i rentownego sektora rolnego, produkującego żywność wysokiej jakości, wspieranego przez środki polityki w celu świadczenia usług ekosystemowych, w tym ograniczania emisji gazów cieplarnianych, pochłaniania dwutlenku węgla i wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych. Zapewnienie finansowania WPR będzie miało zasadnicze znaczenie w realizacji tego celu” – Allan Buckwell, przewodniczący zespołu ds. polityki europejskiej organizacji właścicieli gruntów (European Landowners' Organisation).

Odpowiednie środki

W celu poprawienia konkurencyjności sektora rolnego, spożywczego i leśnego w zrównoważony sposób można zastosować szereg środków rozwoju obszarów wiejskich. W szczególności środki w ramach osi 1 wspierające modernizację gospodarstw, poprawę infrastruktury, podniesienie jakości produktów oraz usługi w zakresie szkolenia i doradztwa można wykorzystać na działania, które przyczyniają się zarówno do zwiększania efektywności gospodarczej przedsiębiorstw, jak i osiągania pozytywnych wyników środowiskowych.

Na przykład środki na rzecz modernizacji gospodarstw (121) można wykorzystać na dotacje przeznaczone na modernizację infrastruktury gospodarstw, czyli na przykład na poprawę gospodarowania odpadami i składnikami odżywczymi za pomocą ulepszenia zbiorników na odpady zwierzęce lub kiszonki, modernizację i budowę pomieszczeń zimowych dla zwierząt gospodarskich w celu lepszego gospodarowania pastwiskami czy inwestycje w sprzęt do rozrzucania nawozu lub w pomieszczenia do fermentacji beztlenowej. Działania te mogą przynieść poprawę jakości wody i ograniczenie emisji gazów cieplarnianych.

Francja, Szampania-Ardeny: program „Plan Végétal pour l’Environnement”

We Francji środek na rzecz modernizacji gospodarstw stosuje się w celu ograniczenia wpływu rolnictwa na środowisko poprzez wspieranie inwestycji w wyposażenie rolnictwa precyzyjnego. Na szczycie krajowym głównym celem tego programu jest ograniczenie zanieczyszczenia pestycydami i nawozami, erozji gleb i presji na korzystanie z zasobów wody oraz zwiększenie efektywności energetycznej na poziomie gospodarstw. Inwestycje w nowe wyposażenie mają na celu odniesienie się do zagadnień środowiskowych oraz wsparcie rolników w uzyskaniu przewagi gospodarczej na rynku. Rząd częściowo finansuje ten program wraz z samorządami terytorialnymi i agencjami zarządzania zasobami wodnymi. Inwestycje mogą wynosić od 4 tys. do 30 tys. euro (do 80 tys. w przypadku gospodarstw spółdzielczych).

Chociaż program posiada szczegółowy wykaz wymogów kwalifikowalności, zasoby finansowe w niektórych regionach okazały się niewystarczające do zaspokojenia popytu. W Szampanii-Ardenach program cieszył się takim powodzeniem w pierwszym roku funkcjonowania, że wiele wniosków musiało zostać odrzuconych. Wprowadzono bardziej restrykcyjny system składania wniosków, w którym priorytetowo traktuje się inwestycje w nowoczesne urządzenia do sadzenia żywopłotów i inwestycje mające na celu ograniczenie stosowania pestycydów.

T. HUDSON

Dotacje na ulepszenie infrastruktury wykorzystano (szczególnie w niektórych krajach śródziemnomorskich) do wspierania poprawy technologii nawadniania i zbiorowych inwestycji w budowę, modernizacji i odnawiania zbiorników wodnych i urządzeń wodociągowych. Inwestycje tego rodzaju umożliwiają ograniczenie zużycia wody w rolnictwie, chociaż zakres praktycznej realizacji tego celu zależy od poprawienia infrastruktury, co przekłada się na oszczędności wody netto.

Środki w zakresie szkolenia i doradztwa również odgrywają ważną rolę w poprawie jakości wody, zarządzania glebami i efektywności energetycznej oraz we wspieraniu różnorodności biologicznej. W ramach swoich PROW niektóre państwa członkowskie, m.in. Francja, Austria, Włochy, Łotwa i Rumunia, zapewniają szkolenie rolników w zakresie wydajniejszego stosowania nawozów, natomiast inne, takie jak Belgia, Holandia, Szwecja i Wielka Brytania, zapewniają szkolenie i informowanie w zakresie efektywności energetycznej, możliwości wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych i rozwoju technologii środowiskowej.

Ponadto w niektórych obszarach szkolenie i doradztwo jest bezpośrednio związane z programami rolno-środowiskowymi i dotyczy sposobów realizacji pewnych działań, np. tworzenia stref ochronnych z mieszaniny roślin przyciągających owady i ptaki, które mogą pomóc w zapewnieniu wysokiego poziomu różnorodności biologicznej przy minimalnym wpływie na wydajność gospodarstw. Środki te dotyczą również sektora leśnego, a kraje takie jak Austria zapewniają szkolenia w celu podniesienia kwalifikacji leśników i pracowników leśnych w zakresie energii odnawialnej, wymogów środowiskowych i ochrony przyrody.

Sprawą mniej jasną jest natomiast zakres zastosowania środków mających na celu uzyskanie wartości dodanej produktów rolnych i leśnych lub współpracy na rzecz rozwoju nowych produktów, procesów i technologii w sposób korzystny dla środowiska. Środki dotyczące jakości żywności stosuje się w niektórych obszarach, niekiedy w połączeniu ze środkami rolno-środowiskowymi, w celu promowania produktów spożywczych, w szczególności produktów zwierzęcych,

produkowanych z tradycyjnych ras związanych z ekstensywnymi systemami wypasu, które z kolei wiążą się z wysokim poziomem różnorodności biologicznej i mają znaczny wpływ na charakter krajobrazu, składowanie dwutlenku węgla i funkcjonalność gleb. Środki te można również stosować w celu zwiększenia efektywności energetycznej procesów produkcji przez poprawienie gospodarowania odpadami lub dobrostanu zwierząt gospodarskich, a w niektórych krajach, takich jak Finlandia, środki te służą zachęcaniu do przetwarzania produktów niespożywczych na bioenergię.

Obecnie istnieje kilka przykładów, poza wymienionymi powyżej, łącznego stosowania środków PROW w celu uzyskania zrównoważonych wyników w sektorze rolnym, spożywczym i leśnym UE. Jednym z obszarów, w którym istnieją znaczne możliwości w tym względzie, jest energia odnawialna, w przypadku której środki osi 3 można łączyć ze środkami osi 1 w celu zapewnienia zarówno materiału wsadowego, jak i infrastruktury niezbędnej do wytwarzania energii na poziomie lokalnym.

Hedenäset, Szwecja – produkcja bioenergii

Lokalna ciepłownia w Hedenäset w północnej Szwecji dostarcza ciepła wytworzonego z bioenergii do wszystkich budynków gminnych w mieście i dla około 40 domów prywatnych. Dwa lata temu wszystkie te domy ogrzewano za pomocą oleju lub energii elektrycznej, co obecnie zastąpiono miejscową bioenergią. Ciepłownia należy do dziewięciu miejscowych przedsiębiorstw, z których kilka jest właścicielami gospodarstw rolnych i lasów. Surowiec stanowią obecnie zrębki dostarczane przez miejscowych właścicieli lasów, które w przyszłości będą spalane w połączeniu z mózgą trzcinowatą. Niektórzy właściciele ciepłowni będą dostarczać mózgę trzcinowatą z własnych gospodarstw.

Ciepłownia produkuje ok. 1,6 MW, ale może zwiększyć produkcję do 2 MW. Szesnastu właścicieli prywatnych domów stara się o podłączenie do sieci dystrybucji. Łączny koszt dla ciepłowni wynosi 694 tys. euro, z czego PROW finansuje 192 tys. euro w ramach środka na rzecz różnicowania działalności w osi 3.

Hedenäset ma wzorcowy charakter dla całej Szwecji, ponieważ pokazuje możliwości zastąpienia energii elektrycznej i paliw kopalnych w sposób wydajny pod względem ekonomicznym i środowiskowym, przy jednoczesnym zapewnieniu wytwarzania energii na szczeblu lokalnym.

Wyzwania na przyszłość

Ocena funkcjonowania WPR z 2008 r. i europejski plan naprawy gospodarczej zapewniły dodatkowe 5 mld euro środków finansowych z EFRROW na wszystkie PROW w latach 2009–2013 w celu sprostania nowym wyzwaniom związanym ze zmianą klimatu, energią odnawialną, gospodarką wodną i różnorodnością biologiczną, innowacjami dotyczącymi tych czterech wyzwań, wsparciem dla szerokopasmowego Internetu lub dodatkowymi środkami w sektorze mleczarskim. Daje to państwom członkowskim znaczną możliwość zwiększenia kwoty finansowania dostępnej w celu promowania wydajniejszej i bardziej zrównoważonej działalności rolniczej i leśnej. Na przykład zarówno Finlandia, jak i Szwecja przeznaczyły część tych wydatków na wspieranie produkcji

energii ze źródeł odnawialnych, podczas gdy inne państwa największą uwagę poświęcają poprawie gospodarki wodnej przez doskonalenie technologii nawadniania (Włochy) lub gospodarowania odpadami (Wielka Brytania).

Mimo wielu możliwości stosowania środków w ramach osi 1 w celu wspierania zrównoważonego środowiskowo zwiększenia wydajności i konkurencyjności można zrobić jeszcze więcej, aby osiągnąć rozwiązania korzystne dla wszystkich. Jednym z wyzwań na przyszłość będzie dalsze ulepszanie zintegrowanych i zrównoważonych rozwiązań na rzecz kwestii gospodarczych, środowiskowych i społecznych dotyczących lokalnych obszarów za pomocą zintegrowanych zestawów środków ze wszystkich osi w celu odniesienia się do szczególnych priorytetów.

FORESTRY COMMISSION

Skuteczne łączenie środków rozwoju obszarów wiejskich z wszystkich osi ma zasadnicze znaczenie dla tworzenia synergii na rzecz konkurencyjności, kapitału ludzkiego, celów środowiskowych i związanych z jakością życia przy zachowaniu wyraźnych zabezpieczeń środowiskowych w odniesieniu do wszystkich inwestycji w kapitał rzeczowy w celu zapobiegania szkodom w środowisku.

Ariel Brunner, kierownik ds. polityki UE, BirdLife International

T. HUDSON

Źródła dodatkowych informacji

AEIDL and Metis GmbH (2008), Synteza ocen *ex ante* dotyczących programów rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007–2013, sprawozdanie Komisji Europejskiej

http://ec.europa.eu/agriculture/eval/reports/rurdev/index_en.htm

BirdLife (2009), Could do better – How is the EU rural development policy delivering for biodiversity?

Birdlife International, Bruksela

<http://www.birdlife.org/news/news/2009/05/capstudy.html>

Komisja Europejska (2009), Report on implementation of forestry measures under the Rural Development Regulation 1698/2005 for the period 2007–2013, DG AGRI, Dyrekcja H – Zrównoważony Rozwój i Jakość Rolnictwa oraz Rozwój Obszarów Wiejskich, H.4. Bioenergia, Biomasa, Leśnictwo i Zmiana Klimatu

http://ec.europa.eu/agriculture/fore/publi/forestry_rurdev_2007_2013_en.pdf

Komisja Europejska (2008), Polityka rozwoju obszarów wiejskich: w obliczu wyzwań, Dyrekcja Generalna ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich, Bruksela

http://ec.europa.eu/agriculture/events/cyprus2008/index_en.htm

Rozwijanie konkurencyjności i przedsiębiorczości w rolnictwie – przykłady przedsięwzięć zakończonych sukcesem z Danii

Duński sektor rolno-spożywczy nadal korzysta z szerokiego zakresu wsparcia UE dla rozwoju obszarów wiejskich przeznaczonego na inwestycje w technologię i innowacje w celu zwiększenia zdolności konkurencyjnej sektora i umożliwienia jego zrównoważonego rozwoju.

Duński sektor rolny przechodzi ciągle proces zmian i optymalizacji, a duński krajowy program rozwoju obszarów wiejskich (PROW) wspiera ten proces przez zapewnienie finansowania innowacyjnych projektów rozwoju przedsiębiorstw, poprawy stanu środowiska i produktów wysokiej jakości. Celem tych działań jest wzmocnienie ogólnej konkurencyjności duńskiego sektora rolno-spożywczego.

Korzystne dla wszystkich gospodarowanie odpadami z chowu świń

Przykładem innowacyjności w przedsiębiorstwach rolnych może być wsparcie w ramach PROW na rzecz fermy trzody chlewnej AgroPlast, w której założono pierwszy w Danii pilotażowy zakład przetwarzania odpadów z chowu świń na klej stolarski lub tworzywa sztuczne. Koncepcja biznesowa stojąca za tym projektem wynika z przekonania, że potencjalne przychody z przetwarzania odpadów przewyższają jego koszty.

W zakładzie gnojownicę poddaje się separacji, tak aby rzadką, wonną część można było wykorzystać w procesie produkcji tworzyw sztucznych, a suchy materiał stosować na polach jako nawóz. Przetwarzane odpady mają zapach podobny do kompostowanego nawozu i dlatego mają mniejszy wpływ na środowisko niż normalna gnojownica. Inne korzyści ekologiczne tego innowacyjnego projektu polegają na usuwaniu substancji odżywczych z budynków dla zwierząt gospodarskich, co ogranicza ryzyko zanieczyszczenia.

Większość gnojownicy przetwarza się na klej i płyty wiórowe, co zapewnia fermie dodatkowe przychody. Tego rodzaju projekt wszystkim daje korzyści, które można uzyskać za pomocą innowacyjnych ulepszeń w dziedzinie ochrony środowiska wspieranych przez środki na rzecz konkurencyjności przedsiębiorstw w ramach duńskiego PROW. Więcej informacji można znaleźć na stronie internetowej: <http://www.agroplast.info/Agroplast-ENG/index.html>.

Środki na rzecz konkurencyjności przedsiębiorstw w ramach PROW

W celu zwiększenia konkurencyjności sektora rolnego i leśnego UE oraz ułatwienia restrukturyzacji, rozwoju i innowacji w tych sektorach oś 1 duńskiego PROW zapewnia wsparcie na inwestycje, szkolenie w zakresie rozwijania umiejętności zasobów ludzkich oraz poprawienie jakości procesów produkcji i jakości produktów rolnych i leśnych. W Danii udział finansowania w ramach PROW przydzielonego na te środki w ramach osi 1 wynosi 25%, w porównaniu z ok. 35% na poziomie UE.

Duński przydział środków w ramach osi 1 odzwierciedla potrzeby sektora rolnego i spożywczego, który jest zorientowany globalnie i zaangażowany w spełnianie wymagających norm branżowych. Krajowy sektor rolno-spożywczy ma duże znaczenie gospodarcze, a jego eksport osiąga 8,7 mld euro rocznie. Duńskie rolnictwo

pokazuje, w jaki sposób wysoki poziom uwzględnienia zagadnień środowiskowych, klimatycznych i środowiskowych może iść w parze z nowoczesnym i konkurencyjnym systemem produkcji żywności. Mimo niełatwych warunków finansowych związanych ze światowym kryzysem gospodarczym, które utrudniają rolnikom działanie, sektor ten pozostaje ważnym czynnikiem wsparcia żywotności obszarów wiejskich oraz zabezpieczenia wartości środowiska naturalnego i wartości krajobrazowych.

Informacje i dane dotyczące gospodarstw duńskich

Duńskie rolnictwo zajmuje ok. 65% całkowitej powierzchni gruntów. Sektor przechodzi ciągle zmiany strukturalne powodujące koncentrację produkcji w większych gospodarstwach, których liczba maleje (41 836 gospodarstw w 2008 r.). Skutkiem tego średnia wielkość gospodarstwa w Danii wzrosła do 63 ha w 2008 r. Liczba gospodarstw o powierzchni ponad 400 ha wzrosła o prawie 17%. Rolnictwo stało się również bardziej wyspecjalizowane, ponieważ większość gospodarstw prowadzących produkcję zwierzęcą koncentruje się na konkretnych rodzajach zwierząt. Jedynie 3% gospodarstw w 2008 r. zajmowało się chowem zarówno trzody chlewnej, jak i bydła.

Oprócz dużego handlowego znaczenia swej działalności rolnicy przez lata odgrywali również ważną rolę w promowaniu i zachowaniu kultury obszarów wiejskich i często łączyli to z rozwijaniem nowych inicjatyw na obszarach wiejskich. Szeroko pojętą rolę duńskich rolników podkreślono w niedawnym badaniu przeprowadzonym przez prof. Jørgena Primdahla z Wydziału Nauk Przyrodniczych Uniwersytetu Kopenhaskiego, który razem z kolegami z dwóch innych uniwersytetów przeprowadził wywiad wśród ponad 700 rolników w sprawie ich opinii na temat działalności ich gospodarstw. W swoich ustaleniach prof. Jørgen Primdahl podkreśla, że rolników jako producentów krytykuje się często z powodu szybkiego rozwoju strukturalnego i trwającej dyskusji na temat potencjalnego negatywnego oddziaływania intensywnej produkcji rolnej na środowisko. Ustalenia te wskazują jednak, że rolnicy w coraz większym stopniu aktywnie pełnią szereg innych funkcji, w tym zarządzają środowiskiem, są producentami żywności, właścicielami gruntów, strażnikami kultury, dziedzictwa i tradycji obszarów wiejskich oraz członkami społeczności lokalnej. Wspieranie konkurencyjności duńskich rolników wiąże się zatem nie tylko z potrzebą stałej optymalizacji ekonomicznej, ale również z potrzebą utrzymania ich stałej i ważnej wielofunkcyjnej roli na obszarach wiejskich.

Innowacja i konkurencyjność

Jednym z najważniejszych priorytetów duńskiego PROW jest szczególne ukierunkowanie osi 1 na wspieranie rozwoju gospodarstw w sektorze rolno-spożywczym i leśnym, tak aby można było kontynuować wsparcie innowacji i konkurencyjności. Celem tych działań jest rozwój tych sektorów, tak aby Dania mogła utrzymać swój udział w rynku i silną pozycję na rynku światowym. Cel ten osiąga się przez zachęcanie do innowacji w aspektach konkurencyjności duńskiego rolnictwa, takich jak wprowadzenie intensywnych innowacji technologicznych, w tym szerszego zastosowania biomasy, poprawienie dobrostanu zwierząt i instalacji produkcyjnych przyjaznych dla środowiska. Kampanie informacyjne i marketingowe związane z rozwojem żywności wysokiej jakości, w tym produktów lokalnych lub regionalnych, są innymi narzędziami konkurencyjności, ponieważ oferują możliwość zwiększania dochodów i tworzenia miejsc pracy na obszarach wiejskich.

Zwiększanie zapotrzebowania konsumentów na żywność ekologiczną stanowi inną możliwość, dzięki której PROW może pomóc w poprawie konkurencyjności sektora rolno-spożywczego. Celem tego działania jest zwiększenie powierzchni upraw ekologicznych z ok. 6% w 2007 r. do 15% w 2020 r. Duński PROW ma również na celu zwiększenie konkurencyjności duńskiego ogrodnictwa. Ten rodzaj działań jest współfinansowany w ramach osi 1 i 2 PROW.

Innowację i konkurencyjność na obszarach wiejskich Danii można wspierać także w ramach osi 3, która zapewnia środki na projekty polegające na wspomaganie rolników w różnicowaniu działań przez podejmowanie działalności pozarolniczej. Dodatkowa pomoc w ramach osi 3 jest dostępna w celu wspierania wzrostu przedsiębiorczości w agroturystyce, zwiększania zdolności mikroprzedsiębiorstw i wzmocnienia sektora usług, co przyczynia się do poprawy jakości życia mieszkańców obszarów wiejskich.

A.A. THUESEN

Rola badań naukowych

Duński PROW promuje również powiązania między produkcją rolną i badaniami naukowymi, projektami wzorcowymi oraz rozwojem ukierunkowanym na wyniki w celu wspierania gospodarki wiejskiej. Duńska instytucja zarządzająca przy ministerstwie żywności, rolnictwa i leśnictwa uruchomiła wiele projektów badawczych, finansowanych przez rząd duński w celu wspierania rozwoju sektora spożywczego. Wyniki tych projektów badawczych zostaną włączone do oceny śródkresowej obecnego PROW oraz wykorzystane podczas przygotowywania przyszłego PROW na lata 2013–2019.

Celem jednego z ostatnich projektów badawczych było uzyskanie nowej wiedzy na temat metod i narzędzi przyczyniających się do rozwoju

przyszłego potencjału sektora rolnego i spożywczego. Badanie to łączy wiedzę na temat rozwoju sektora rolnego i spożywczego oraz ogólnego kontekstu z wiedzą na temat przedsiębiorczości i kulturą współpracy, co pozwala na stworzenie podstaw ukierunkowanych i skutecznych środków polityki służących wzmocnieniu zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich.

Prof. Flemming Just z duńskiego Centrum Badań Naukowych nad Obszarami Wiejskimi na Uniwersytecie Południowej Danii uczestniczy w innym projekcie badawczym finansowanym przez instytucję zarządzającą, który skupia się na przedsiębiorczości drobnych producentów żywności. Według prof. Flemminga Justa, przed drobnymi producentami żywności stoją ważne wyzwania dotyczące przedsiębiorczości i innowacyjności na

duńskich obszarach wiejskich. Dotyczy to: odkrywania, tworzenia i opanowania lokalnych zasobów gospodarczych; współpracy w celu zdobycia inspiracji i osiągnięcia masy krytycznej; tworzenia strategicznych powiązań z innymi przedsiębiorstwami, bez względu na lokalizację, w celu rozwoju ducha przedsiębiorczości; umożliwienia ciągłej innowacyjności mimo pojedynczych błędów.

Przykłady projektów PROW

Finansowanie z PROW nadal służy wspieraniu nowych inicjatyw w dziedzinie konkurencyjności duńskiego sektora rolno-spożywczego; poniżej przedstawiono kilka przykładów.

Siara dla cieląt

Promowanie dostępu do najnowszej wiedzy i zachęcanie do stosowania technologii przyjaznej dla środowiska może stanowić bardzo skuteczny sposób zwiększania przychodów i ograniczania kosztów produkcji. Niedawnym przykładem takich działań jest finansowany z PROW projekt poprawy jakości i ilości siary dostępnej dla cieląt. Siara jest pierwszym mlekiem, które piją młode zwierzęta, zawiera wiele niezbędnych przeciwciał pochodzących od ich matek i wspomagających rozwój zdrowego systemu immunologicznego młodych zwierząt.

Przedsiębiorstwo CALVEX współpracuje z jednym z duńskich hodowców bydła w celu optymalizacji dostarczania siary dla cieląt, co znacznie poprawia opiekę nad nimi. W ramach projektu zaprojektowano urządzenia do zarządzania jakością siary i wspomagania procesu karmienia cieląt. Ponadto opracowano system kontroli temperatury siary i mleka w najważniejszych, początkowych etapach życia cieląt.

Ten rodzaj projektu w dziedzinie zaawansowanej technologii wspomaga poprawę dobrostanu zwierząt i zwiększanie wskaźnika przeżywalności cieląt, w związku z tym, że nowa technologia umożliwia rolnikom zapewnienie cielętom odpowiedniej ilości i jakości siary przez pierwsze sześć godzin po urodzeniu. Projektowi przyznano nagrodę Agromek 2009 za najlepszy nowy produkt dla bydła.

Więcej informacji można znaleźć na stronie internetowej:
www.calvex.dk

A.A. THUSEN

Ogrzewana szklarnia staje się neutralna energetycznie

Inny projekt finansowany w ramach PROW skupia się na nowej technologii, która ma doprowadzić do tego, by duńskie ogrodnictwo było bardziej ekologiczne i opłacalne. Tradycyjnie szklarnie zużywają dużo energii, co generuje wysokie koszty dla rynkowych przedsiębiorstw ogrodniczych i może niekorzystnie oddziaływać na środowisko. Aby utrzymać konkurencyjność szklarni, konieczne jest stosowanie technologii bardziej efektywnych energetycznie. Projekt finansowany w ramach PROW w duńskim przedsiębiorstwie ogrodniczym Hjortebjerg przyczynia się do przetrwania szlaków dla bardziej ekologicznych szklarni.

Gospodarstwa ogrodnicze uzyskują w skali roku więcej energii słonecznej niż potrzebują do ogrzewania. Projekt w przedsiębiorstwie Hjortebjerg ma na celu wykorzystywanie energii słonecznej z okresu letniego do ogrzewania i oświetlenia w zimie, kiedy zużycie energii jest największe. W celu zaprezentowania technologii zbudowano dużą wzorcową szklarnię składającą się ze zbiornika podpowierzchniowego, w którym magazynuje się ciepło do późniejszego wykorzystania. Projekt ten umożliwia oszczędności i pokazuje, w jaki sposób ogrzewana szklarnia może wytwarzać produkty rolno-spożywcze przeznaczone na rynek przy znacznie ograniczonym zużyciu energii z sieci.

Steen Juul Thomsen z przedsiębiorstwa ogrodniczego Hjortebjerg wyjaśnia: „W perspektywie krótkoterminowej możemy wytwarzać nasze produkty przy znacznie mniejszej ilości energii, ale wierzymy, że w perspektywie długoterminowej produkcja stanie się neutralna energetycznie. Jest to duży postęp”.

Więcej informacji można znaleźć na stronie internetowej: www.hjortebjerg.dk

Sery wysokiej jakości zdobywają nagrody

PROW wspiera również rolników, którzy podnoszą wartość dodaną swoich produktów i procesów produkcji, na przykład dzięki rozwojowi produktów niszowych lub podejściu opartym na tworzeniu marek ekologicznych.

Duńscy rolnicy ekologiczni i producenci żywności wysokiej jakości, których produkty uznano za specjalności regionalne w UE, mogą otrzymać wsparcie w ramach PROW dla tego rodzaju działań w zakresie rozwoju i promocji produktów. Dotychczasowe projekty obejmują m.in. wsparcie na rzecz ekologicznej mleczarni Natural Milk Organic Dairy na działalność rozwojową dotyczącą tzw. sera siennego. Ten nowatorski produkt to wyjątkowy, nowy ser na duńskim rynku. Ser sienny powstaje z mleka pochodzącego od krów karmionych wyłącznie sianem suszonym na wolnym powietrzu. Serowi przyznano złoty medal w kategorii serów twardych podczas skandynawskiego festiwalu sera Nordic Cheese 2009.

Inny projekt w zakresie ekologicznej produkcji sera współfinansowany w ramach PROW dotyczy rozwoju ośmiu różnych serów owczych i kozich Knuthenlund. Specyfika produkcji sera Knuthenlund opiera się na stosowaniu kultur bakteryjnych zazwyczaj stosowanych jedynie w górskich mleczarniach południowej Europy. Knuthenlund przyznano srebrny medal podczas festiwalu „Nordic Cheese 2009”.

Więcej informacji można znaleźć na stronach internetowych: <http://www.naturmaelk.dk> i <http://knuthenlund.dk>

KNUTTENLUNDS GODS

Wnioski dotyczące konkurencyjności

Duńskie rolnictwo od wielu lat konkuruje na rynku światowym. Rozwój przedsiębiorstw rolnych wymaga precyzyjnego określenia przez rolników długoterminowych celów gospodarstw rolnych. Muszą ustalić strategię, polegającą albo na specjalizacji, albo na bardziej wielofunkcyjnym podejściu, nastawionym na niszowe produkty

i procesy. Duński PROW podaje przykłady obu tych możliwości rozwoju obszarów wiejskich.

Więcej informacji

Duńska Agencja Przemysłu Spożywczego
<http://ferv.fvm.dk/English.aspx?ID=27059>

Duńska Rada Rolnictwa
i Przemysłu Spożywczego
<http://www.agricultureandfood.dk>

Rozwój kapitału ludzkiego Przykład podnoszenia umiejętności na obszarach wiejskich w Rumunii

Rumuńskie obszary wiejskie są wyjątkowe w skali całej UE, ponieważ charakteryzują się dużą liczbą małych gospodarstw rolnych. Dlatego też ukierunkowanie środków w ramach osi 1 na rozwój kapitału ludzkiego w celu poprawy konkurencyjności sektora rolnego, spożywczego i leśnego jest dużym wyzwaniem.

Rumunię nazywa się krajem kontrastów i paradoksów. Nie tylko to, że około 30% ludności Rumunii pracuje w rolnictwie, co stanowi największy odsetek wśród wszystkich państw członkowskich UE – ponad pięć razy większy niż średnia państw UE-27 (5,6%) oraz dwa razy większy niż w Polsce (15%), lecz także struktura rolnictwa różni się od struktury w innych państwach członkowskich. Chodzi o średnią wielkość gospodarstw rodzinnych, do której dostosowana jest w głównej mierze polityka rolna UE.

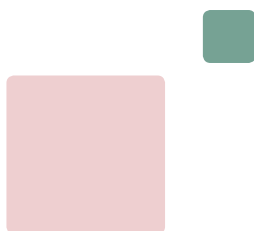
W Rumunii występują bowiem dwa kontrastujące ze sobą rodzaje rolnictwa z bardzo różnymi potrzebami rozwojowymi. Według Eurostatu w 2007 r. w Rumunii istniało 3,9 mln gospodarstw o średniej wielkości 3,3 ha. Znaczna większość spośród nich (97,4%) ma poniżej 10 ha i wykorzystuje 49,8% powierzchni gruntów rolnych. Wśród tych gospodarstw 2,6 mln stanowią gospodarstwa małorolne, poniżej 1 ha, których właściciele produkują wyłącznie na własne potrzeby, a około 350 tys. to gospodarstwa produkujące częściowo na własne potrzeby (o wielkości

ekonomicznej określonej w Rumunii jako 2–8 ESU), które w pewnych warunkach mogłyby przekształcić się w gospodarstwa ukierunkowane rynkowo.

W odróżnieniu od tej grupy gospodarstw około 0,3% (mniej niż 10 tys.) wszystkich gospodarstw to znacznie większe jednostki rynkowe o powierzchni ponad 100 ha (a zwykle znacznie większej), co stanowi 37,6% powierzchni gruntów rolnych. Pomiędzy tymi dwoma biegunami znajduje się mała liczba średniej wielkości gospodarstw

rodzinnych (10–100 ha), które zajmują 12–13% powierzchni gruntów rolnych.

Władze rumuńskie bardzo dobrze zdają sobie sprawę ze stojących przed nimi wyzwań dotyczących zwiększania ogólnej konkurencyjności rolnictwa o takiej strukturze i uznają rozwój umiejętności za ważne długoterminowe narzędzie, które decydenci mogą wykorzystać do osiągnięcia korzystnych efektów.

R. BARBU

Środek 4.1 programu SAPARD – „Poprawa szkolenia zawodowego”

W pięć projektów szkolenia zawodowego w ramach środka 4.1 programu SAPARD dla Rumunii (2000–2006) zainwestowano łącznie 3649 mln euro. Obejmują one pięć zagadnień ogólnych:

- poprawa praktyk produkcyjnych w rolnictwie;
- wybór alternatywnej działalności gospodarczej;
- przetwarzanie i wprowadzanie do obrotu produktów rolnych;
- ochrona środowiska ze szczególnym uwzględnieniem płatności rolno-środowiskowych;
- tworzenie grup producentów i poprawa ich działalności.

Projekt w ramach pierwszego tematu zatytułowano „Szkolenie zawodowe na rzecz rozwoju kompetencji związanych z produkcją warzyw i chowem zwierząt”. Wdrożono go w trzech regionach objętych projektem od lutego do grudnia 2007 r., a jego ogólnym celem było „zwiększenie wiedzy i umiejętności personelu operacyjnego w jednostkach, których zakres działalności obejmuje chów zwierząt, uprawy polowe i ogrodnictwo”.

Najważniejsze wyniki projektu:

- w trzech regionach objętych projektem wyszkolono grupę 18 lokalnych trenerów (6 trenerów na jeden region), przy czym każdej grupie regionalnej przewodzi regionalny koordynator ds. szkolenia;
- zorganizowano trzy rolnicze grupy dyskusyjne (jedną w każdym regionie projektu);
- opracowano i wydrukowano materiały szkoleniowe w celu rozpowszechnienia wśród wszystkich uczestników szkoleń;
- przeprowadzono dwa różne 10-dniowe moduły szkoleniowe dla łącznej liczby 640 uczestników podczas 16 sesji szkoleniowych.

Wyzwanie dotyczące podnoszenia umiejętności w środowisku wiejskim

Rozwój obszarów wiejskich jest nadal w Rumunii względnie nowym pojęciem. Poprzednio, w systemie komunistycznym obszary wiejskie uważano po prostu za zaplecze siły roboczej, taniej żywności i innych zasobów dla rozwijającej się gospodarki miejskiej. Nie przywiązywano szczególnej wagi do potrzeb społeczności wiejskich w zakresie rozwoju. Przeciwnie – społeczności wiejskie były często osłabiane i niszczone przez procesy przymusowej kolektywizacji rolnictwa.

Według dr. Cosmina Salasana, pracownika naukowego z Uniwersytetu Rolnictwa i Weterynarii Banatu w Timișoarze, spadek po tej epoce pokutuje w postaci niskiego wykształcenia większości rolników: „Poziom wykształcenia osób prowadzących gospodarstwo rolne, członków ich rodzin i pracowników wygląda podobnie, mianowicie 95% z nich posiada jedynie doświadczenie praktyczne. Brakiem podstawowego wykształcenia rolniczego można wyjaśnić obecny poziom wyników różnych praktyk produkcyjnych i ukierunkowanie na rolnictwo mieszane zamiast specjalizacji”.

Niedostateczny rozwój usług w zakresie doradztwa i szkolenia uznano za główny słaby punkt sektora rolnego w rumuńskim krajowym planie strategicznym na rzecz rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007–2013. Chociaż uważa się, że rozwijający się system doradztwa prywatnego zaspokaja potrzeby większych rolników, których stać na opłaceniu poradnictwa, szczególne problemy zgłaszane są w zakresie:

- zdolności finansowanej przez państwo Krajowej Agencji Doradztwa Rolniczego do zaspokajania potrzeb mniejszych rolników, w szczególności rolników sklasyfikowanych jako produkujący częściowo na własne potrzeby z potencjałem zwiększenia komercjalizacji;
- ograniczonej liczby i jakości struktur szkolenia zawodowego, ze szczególnym naciskiem na znaczenie ulepszenia tych

struktur w celu zaspokojenia potrzeb w zakresie szkolenia młodych rolników i rolników produkujących częściowo na własne potrzeby, aby mogli stworzyć przedsiębiorstwa w większym stopniu ukierunkowane rynkowo i spełniające odpowiednie normy UE.

Rząd rumuński dąży do wyrównania tych niedoskonałości w dwojaki sposób. Po pierwsze, od 2006 r. ministerstwo rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich przy wsparciu Banku Światowego wdraża duży projekt o nazwie „Modernizacja wiedzy rolniczej i systemów informacyjnych”, który ma na celu zbudowanie potencjału różnych najważniejszych agencji i instytucji prowadzących działalność w zakresie badań naukowych w dziedzinie rolnictwa oraz zapewnienie doradztwa dla rolników. Szczególnym celem wsparcia krajowego systemu badań naukowych w dziedzinie rolnictwa jest poszerzenie i zróżnicowanie podstaw wiedzy i umiejętności, co jest konieczne dla poprawy konkurencyjności i zrównoważonego rozwoju rumuńskiego rolnictwa zgodnie z wymogami członkostwa w UE.

Środek 111 – Szkolenie zawodowe, działania informacyjne i upowszechnianie wiedzy

Szkolenie zawodowe, działania informacyjne i upowszechnianie wiedzy uznaje się za ważny priorytet w ramach osi 1 na rzecz budowania kapitału ludzkiego w czterech głównych obszarach:

- zwiększona konkurencyjność i zróżnicowanie produktów w sektorze rolnym i leśnym;
- restrukturyzacja i modernizacja sektora rolnego i leśnego, w tym przetwórstwa;
- wspieranie koniecznych umiejętności w zakresie zarządzania w celu wspierania przedsiębiorstw bardziej ukierunkowanych rynkowo;
- osiągnięcie bardziej zrównoważonego zarządzania gruntami i bardziej zrównoważonej ochrony środowiska.

Środek 111 ma zatem na celu finansowanie krótkoterminowych kursów szkoleniowych i innych działań informacyjnych ukierunkowanych szczególnie na wspieranie różnych innych środków w ramach osi 1 i osi 2. Ponadto, co ważniejsze, przyczynia się on do podnoszenia świadomości i zwiększania zrozumienia warunków wzajemnej zgodności związanych z płatnościami filaru 1 wspólnej polityki rolnej (WPR).

Bezpośrednimi beneficjentami środka są kwalifikujące się podmioty zajmujące się szkoleniami zawodowymi, działaniami informacyjnymi i upowszechnianiem wiedzy, natomiast beneficjentami końcowymi będą rolnicy, w szczególności młodzi rolnicy, rolnicy produkujący częściowo na własne potrzeby, członkowie grup producentów, rolnicy z obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW) oraz obecni beneficjenci środków w ramach osi 1 i 2. Realizacja środka obejmuje dwa etapy. Pierwszy z nich ma dotyczyć w szczególności młodych rolników, a drugi rolników produkujących częściowo na własne potrzeby.

Środek 143 – Zapewnienie usług z zakresu doradztwa i upowszechniania wiedzy rolniczej

Środek 143 jest środkiem uzupełniającym, oferowanym Bułgarii i Rumunii w ramach traktatów o przystąpieniu w związku z istnieniem dużej liczby gospodarstw małorolnych w obu krajach. Ma on w szczególności na celu zajęcie się trudnymi warunkami finansowymi, w których znajdują się ci rolnicy, a które mogą ograniczać ich zdolność do płacenia za komercyjne usługi doradcze.

Środek ten opracowano w celu zapewnienia wsparcia finansowego na rzecz kwalifikujących się usługodawców z zakresu doradztwa i upowszechniania wiedzy, którzy dzięki temu będą oferować rolnikom indywidualnym darmowe doradztwo. W Rumunii środek ten ma w szczególności na celu ułatwienie korzystania z działań w zakresie rozwoju obszarów wiejskich w ramach czterech środków PROW, a mianowicie:

- Środek 112 – Podejmowanie działalności przez młodych rolników,
- Środek 141 – Wspieranie gospodarstw rolnych niskotowarowych,
- Środek 221 – Pierwsze zalesianie gruntów rolnych,
- Środek 214 – Płatności rolno-środowiskowe.

Podczas pierwszego etapu wdrażania jedynie beneficjenci tych środków będą się kwalifikowali do otrzymania nieodpłatnego doradztwa. Podczas drugiego etapu wdrażania proponuje się skierowanie środka jedynie do rolników produkujących częściowo na własne potrzeby. Ogólnym celem środka 143 jest wspieranie poprawy bieżącego zarządzania, wydajności i wyników finansowych małych gospodarstw, różnicowania ich działalności rolnej i większej zgodności z normami UE.

Po drugie, ministerstwo rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich przygotowuje się do właściwego wykorzystania finansowania dostępnego w ramach PROW. Stworzony przez ministerstwo proces uczenia się przez działanie rozpoczął się wraz z pojawieniem się środków przedakcesyjnych SAPARD oraz wypłatą blisko 3,7 mln euro na budowanie potencjału i na wdrożenie szeregu działań w zakresie szkolenia zawodowego.

To wsparcie przedakcesyjne utoro- wało drogę rozwoju umiejętności w środowisku wiejskim, ale nadal po- zostaje wiele do zrobienia. W zawiązku z tym jednym z czterech najważniejszych priorytetów osi 1 obecnego krajowego PROW na lata 2007–2013 dla Rumunii jest „zajęcie się problemem niskiego pozio- mu wydajności pracy i niskiego poziomu kształcenia i umiejętności w rolnictwie

poprzez wymianę pokoleniową osób prowadzących gospodarstwa (np. wsparcie dla młodych rolników), podniesienie poziomu umiejętności za pomocą szkolenia zawodowego oraz wspieranie publicznych agencji doradztwa i rozwijającego się sektora doradztwa prywatnego”.

Do strategicznego celu 1 osi 1 należą dwa ważne środki – środek 111 „Szkolenie zawodowe, działania informacyjne i upowszechnianie wiedzy” i środek 143 „Zapewnienie usług z zakresu doradztwa i upowszechniania wiedzy rolniczej”.

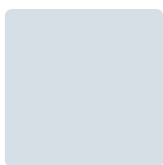
Środki te realizowane są z opóźnieniem, co wskazuje na to, że nie wykorzystano ich potencjału. Niektóre organizacje pozarządowe prowadzą również działalność w dziedzinie wsparcia w zakresie doradztwa i prowadzenia szkoleń dla rolników produkujących

całkowicie lub częściowo na własne potrzeby, ale ich zasoby i zakres ich działalności są siłą rzeczy ograniczone. Ponadto należy zauważyć, że te środki PROW uzupełnia szereg działań w zakresie szkolenia zawodowego fi- nansowanych przez Europejski Fundusz Społeczny. Działania te obejmują wsparcie krótkoterminowych progra- mów szkolenia zawodowego z zakresu rolnictwa i leśnictwa oferowanych przez wyspecjalizowane szkoły średnie oraz szkolenie zawodowe dotyczące rozwoju umiejętności w zakresie działalności pozarolniczej dla osób prowadzących dotychczas działalność rolniczą cał- kowicie lub częściowo na własne potrzeby.

Możliwe jest zatem jednoczesne wykorzystywanie obu unijnych źródeł finansowania i koordynowanie wspie- rania umiejętności w celu uzyskania

M. REDMAN

wartości dodanej działalności rozwojowej każdego funduszu oraz osiągnięcia synergii w dziedzinach takich, jak rozwijanie umiejętności, które rolnicy mogą wykorzystywać poza rolnictwem.

Podsumowanie

Rumuński PROW ma bardzo ambitne cele w zakresie wykorzystywania rozwoju umiejętności w środowisku wiejskim do poprawy konkurencyjności sektora rolnego, spożywczego i leśnego. Realizacja tych celów stanowi jednak niewątpliwie poważne wyzwanie dla właściwych organów. Oczywiście ogromna liczba rolników małorolnych, często prowadzących działalność na stosunkowo odizolowanych obszarach wiejskich o słabo rozwiniętej infrastrukturze, nie stanowi łatwej grupy docelowej beneficjentów wsparcia szkoleniowego i doradczego. Wielu

rolników może niechętnie odnosić się do tych działań, chyba że dostrzegą płynące z nich wyraźne i natychmiastowe korzyści, a to wymaga dobrze opracowanych kursów szkoleniowych oraz porad, co z kolei wymaga wykwalifikowanych i doświadczonych doradców i prowadzących szkolenia. Inwestycje w budowanie takiego potencjału mają zasadnicze znaczenie.

W perspektywie długoterminowej rumuńscy rolnicy produkujący całkowicie lub częściowo na własne potrzeby mogą się również okazać ważnymi podmiotami w podejmowaniu nowych wyzwań i możliwości związanych z rozwojem obszarów wiejskich określonych w wyniku oceny funkcjonowania WPR. Małe gospodarstwa są wprawdzie mniej konkurencyjne w rynkowej produkcji żywności, ale zapewniają szereg pożądaných dóbr publicznych, takich jak różnorodność biologiczna, oraz wiele szerszej pojętych korzyści społeczno-gospodarczych.

Okolo dwie trzecie terytorium Rumunii jest pagórkowate lub górzyste i przez setki lat stanowiło miejsce działalności rolniczej społeczności chłopskich i pasterskich. Powstałe dzięki temu krajobrazy rolnicze o wysokiej wartości przyrodniczej są zadziwiająco piękne i bogate w różne gatunki dzikiej fauny i flory. Są to krajobrazy rolnicze, które przy odpowiednim wsparciu politycznym mogłyby zapewnić w przyszłości stabilną sytuację gospodarczą i nowoczesną jakość życia miejscowej ludności. Ekstensywne metody gospodarowania, produkty żywnościowe wysokiej jakości, tradycyjne rzemiosło i agroturystyka znajdują się w centrum zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich większości obszarów Rumunii. Zachęcanie rolników do zrównoważonego wykorzystywania dostępnych im zasobów naturalnych nadal będzie jednak wymagało między innymi rozwijania nowych umiejętności i kompetencji poprzez kształcenie, szkolenie zawodowe oraz dobrze ukierunkowane doradztwo.

Więcej informacji można znaleźć na stronie internetowej

www.madr.ro (rumuńskie ministerstwo rolnictwa)

Tworzenie sieci wspiera konkurencyjność obszarów wiejskich

Krajowe sieci obszarów wiejskich (KSOW) UE wdrażają wiele różnych krajowych i międzynarodowych działań, które zarówno bezpośrednio, jak i pośrednio wspierają konkurencyjność europejskiego sektora rolno-spożywczego i leśnego, ze szczególnym naciskiem na wspieranie możliwości realizacji przedsięwzięć, co może wnieść wartość dodaną do dochodów gospodarstw rolnych.

Światowy kryzys gospodarczy zwiększył liczbę wyzwań związanych z rozwojem obszarów wiejskich w UE. Wpływ kryzysu na zatrudnienie i generowanie dochodów był szczególnie poważny. W wyniku pogorszenia koniunktury ograniczono najważniejsze usługi, takie jak transport publiczny, zdrowie i kształcenie na obszarach wiejskich Europy. Wpłynęło to na obniżenie stopy życiowej, zahamowanie wzrostu gospodarczego i pogorszenia jakości życia na obszarach wiejskich.

KSOW mają do odegrania ważną rolę w zwiększaniu zdolności stron zainteresowanych rozwojem obszarów wiejskich w utrzymaniu konkurencyjności w obecnej sytuacji gospodarczej. KSOW były czynnie zaangażowane w ten rodzaj działalności, zdają sobie sprawę z konieczności zwrócenia szczególnej uwagi na wspieranie europejskiego sektora rolno-spożywczego i leśnego oraz rozumieją, że przedsiębiorstwa rolne i leśne mogą mieć zasadniczy efekt

mnożnikowy dla dochodów i możliwości zatrudnienia szeroko rozumianej gospodarki wiejskiej.

Wzmacnianie dialogu na temat rozwoju

KSOW państw członkowskich, w tym m.in. Niemiec i Szwecji, uwzględniają te ważne powiązania społeczne i gospodarcze na obszarach wiejskich i nadal wdrażają wsparcie na rzecz tradycyjnych podstaw gospodarki wiejskiej. W 2009 r. w Niemczech zorganizowano serię warsztatów dla przedstawicieli sektora rolnego i rolno-spożywczego dotyczących budowania potencjału, a szwedzka KSOW wspomaga wysiłki mające na celu powiązanie instytucji rolnych i leśnych z różnymi podmiotami działającymi na obszarach wiejskich w celu połączenia sił oraz wymiany pomysłów, informacji i wyników badań naukowych. Hans-Olof Stålgren ze szwedzkiej KSOW wyjaśnia: „Naszym zadaniem jest wzmocnienie

dialogu między wszystkimi uczestnikami rozwoju obszarów wiejskich. Wśród nich znajduje się np. Stowarzyszenie Rolników Ekologicznych, Federacja Rolników Szwedzkich, Rada Leśnictwa oraz przedsiębiorstwa rolne prowadzące działalność w zakresie »społecznej gospodarki rolnej«.

Członkami szwedzkiej KSOW są wszystkie krajowe instytucje publiczne oraz grupy zajmujące się sprawami wsi. „Naszymi członkami jest obecnie ok. 100 organizacji; dodatkowo uwzględniamy też lokalne grupy działania (LGD) w ramach inicjatywy Leader, nawet jeżeli są one bardziej regionalne niż krajowe” – dodaje Hans-Olof Stålgren.

W wyniku tego wzmocnionego dialogu między instytucjami członkowskimi szwedzkiej KSOW powstał wspierający rozwój mechanizm o nazwie „czeki sieciowe”. Organizacje członkowskie mogą składać wnioski o przyznanie czeków KSOW w celu sfinansowania

różnych działań w zakresie rozwoju obszarów wiejskich, w tym konferencji lub seminariów dotyczących szczegółowych kwestii związanych z wdrażaniem szwedzkiego krajowego programu rozwoju obszarów wiejskich (PROW), takich jak różnicowanie działalności gospodarstwa rolnego.

Do marca tego roku „czeki sieciowe” KSOW wykorzystano do współfinansowania 22 różnych konferencji dotyczących rozwoju obszarów wiejskich, w tym inicjatyw budowania potencjału mających na celu maksymalizację

potencjału badań naukowych, aby stały się narzędziem pomocnym w utrzymaniu konkurencyjności w sektorze rolno-spożywczym i leśnym. Wydarzenia poświęcone temu tematowi umożliwiły również przeprowadzenie przez Szwedzki Uniwersytet Nauk Rolniczych dobrze odebranego seminarium dotyczącego badań w działaniu, zorganizowanego w celu wsparcia i rozwoju rolnictwa ekologicznego. Inny rodzaj wsparcia KSOW na rzecz sektorów rolno-spożywczych w Szwecji stanowi współpraca z Fundacją Rolników Szwedzkich, która wspomaga współ-

pracę rolników należących do sieci z naukowcami w ramach działań będących przedmiotem wspólnego zainteresowania i wzajemnych korzyści.

KSOW z całej Europy aktywnie promują dialog między sektorem produkcji i sektorem usług na obszarach wiejskich, aby przyczynić się do osiągnięcia efektu mnożnikowego, i korzystają z mediów w celu podkreślania możliwości związanych z PROW. Na przykład Malvina Gondova ze słowackiej KSOW mówi, że komunikacja z przedsiębiorstwami rolnymi, pracownikami leśnymi, lokalnymi

Tworzenie sieci kontaktów nie odbywa się w próżni. W Europie istnieje wiele sieci kontaktów związanych z rozwojem obszarów wiejskich z różnym doświadczeniem. Przez wymianę pomysłów i doświadczeń możemy się uczyć, korzystając z sukcesów innych i wyciągniętych z nich wniosków oraz razem tworzyć solidniejszy program.

Rebecca Frost, szefowa brytyjskiej KSOW

grupami działania (LGD) oraz innymi grupami wiejskimi stanowi istotną część jej strategii budowania potencjału. Działania te obejmują przedstawianie przykładów przedsięwzięć PROW zakończonych powodzeniem w regularnie ukazującej się publikacji KSOW pod tytułem „Sprawodajca NSRV”, która ma na celu dostarczenie inspiracji i zachęcenie do tworzenia sieci kontaktów między 450 członkami KSOW. Planuje się również współpracę ze słowacką telewizją w celu wyprodukowania krótkich programów promocyjnych podnoszących świadomość rolników, leśników i innych kwalifikujących się wnioskodawców na temat potencjału rozwojowego PROW w odniesieniu do działalności mającej na celu generowanie dochodów.

Współpraca między KSOW na szczeblu UE

KSOW wiedzą, że wyzwania rozwojowe stojące przed zainteresowanymi stronami działającymi na obszarach

wiejskich są podobne w wielu państwach członkowskich, dlatego nawiązały między sobą współpracę w kilku dziedzinach w celu odniesienia się do wspólnych problemów i poszukiwania synergii. Te sojusze między KSOW na szczeblu europejskim obejmują wspieranie działań w gospodarstwach, takie jak poszczególne inicjatywy tematyczne KSOW mające na celu badanie sposobu najlepszego wykorzystania społecznej gospodarki rolnej i leśnej z korzyścią dla obszarów wiejskich.

Angielska KSOW jest członkiem obu istniejących w UE grup. Gospodarstwa społeczne nadal stanowią względnie nową dziedzinę działań angielskiej KSOW, a wiele środków PROW i regionalnych planów wdrażania w Anglii poświęcono wspieraniu leśnictwa z naciskiem na zapewnienie wartości dodanej i integrowanie łańcucha dostaw. Baza danych projektów (www.rdpenetwork.org.uk/projects), ustanowiona przez KSOW, podaje przykłady obszarów, w których wykorzystano finansowanie w celu pomocy gospodarstwom w różnicowaniu działalności lub wsparcia gospodarstw leśnych.

Oprócz retrospektywnej bazy danych angielska KSOW zorganizowała w listopadzie 2009 r. skierowane w przyszłość warsztaty zatytułowane „Maksymalizacja możliwości przedsiębiorstw leśnych w ramach PROW dla Anglii”, podczas których zwrócono uwagę na możliwości wykorzystania PROW i krajowych środków mających na celu pomoc w różnicowaniu działalności gospodarstw lub wsparcie

leśnictwa. Impreza ta okazała się owocna, jeżeli chodzi o dyskusję i wymianę odpowiednich informacji, pomysłów, podejść i doświadczeń dotyczących angażowania przedsiębiorstw związanych z leśnictwem w działalność KSOW. Jej uczestnicy mogli również podzielić się wiedzą na temat swoich doświadczeń w podejmowaniu wspólnych kwestii dotyczących leśnictwa w związku z wdrażaniem PROW. Inne pozytywne długoterminowe rezultaty zaobserwowano w możliwościach tworzenia sieci kontaktów oferowanych w czasie tych warsztatów, co pomogło wzmocnić związki i dialog między organizacjami współpracującymi z sektorem leśnym, takimi jak firmy konsultingowe, które pomagają właścicielom lasów w składaniu wniosków o przyznanie dotacji w ramach PROW.

Przedsiębiorczość i konkurencyjność

W wyniku posiedzeń forum KSOW podjęto działania tematyczne. Wydarzenia dotyczące tworzenia sieci kontaktów w ramach KSOW organizuje Punkt Kontaktowy Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ENRD). Podczas posiedzenia forum KSOW w grudniu 2009 r. uzgodniono, że należy opracować inicjatywę tematyczną w celu określenia i promowania opłacalnych strategii i działań na rzecz reagowania na zmiany gospodarcze na obszarach wiejskich. Irlandzka, holenderska i włoska KSOW wyraziły duże zainteresowanie tą nową inicjatywą i przodują w tworzeniu ram, które pozwolą innym KSOW korzystać z owoców ich współpracy.

Reve Lambur z estońskiej sieci obszarów wiejskich mówi, że Estonia pracuje nad zachęcaniem do zwiększania liczby inicjatyw wspólnego wprowadzania produktów do obrotu w krajowym sektorze rolno-spożywczym. W 2009 r. przeprowadzono ankietę „Praktyczne przykłady wspólnego wprowadzania do obrotu produktów rolnych” w celu poznania istniejących przykładów takich działań producentów rolnych i innych przedstawicieli sektora rolno-spożywczego. W wyniku ankiety zorganizowano również trzy seminaria w celu podniesienia świadomości na jej temat wśród producentów rolnych oraz przeprowadzono wizytę studyjną w celu zbadania dobrych praktyk w Szwecji. Wymagało to bliskiej współpracy ze szwedzką KSOW i pozwoliło zorganizować w listopadzie 2009 r. w ramach sieci kontaktów wydarzenia na większą skalę wokół wspólnego wprowadzania do obrotu produktów rolnych. W 2010 r. estońska KSOW planuje również organizację forum na temat przedsiębiorczości na obszarach wiejskich.

W ramach tego działania na szczeblu UE holenderska KSOW przygotowuje transgraniczne przedsięwzięcie mające na celu zgromadzenie ekspertów ds. gospodarki wiejskiej ze wszystkich państw UE-27 w celu omówienia możliwych sposobów poprawy regionalnej przedsiębiorczości. Podczas tej konferencji, zaplanowanej na listopad 2010 r., zostaną zbadane sposoby wykorzystania obszarów granicznych jako siły napędowej zrównoważonego rozwoju na obszarach wiejskich oraz skuteczne metody sprzyjania przedsiębiorczości w celu pobudzania współpracy, łączenia kultur (rządzenia) i zwiększania konkurencyjności regionalnej.

Włoska KSOW uznała dostęp do kapitału za klucz do zwiększenia przedsiębiorczości i dokonuje przeglądu

różnych perspektyw, aby dowiedzieć się, w jaki sposób procesy przyznawania finansowania w ramach PROW na dotacje, pożyczki i kredyty mogą być wydajniejsze. Analiza ta obejmie sporządzenie modeli i ustanowienie struktur gwarancji kredytowych. Oczekuje się, że ustalenia wynikające z prac KSOW na rzecz wspierania przedsiębiorczości będą bezpośrednio przydatne dla obecnych i przyszłych beneficjentów z sektora rolno-spożywczego i leśnego w ramach 21 różnych włoskich regionalnych PROW.

Zainteresowanie Włoch przedsiębiorczością na obszarach wiejskich doprowadziło do tego, że tematowi temu przyznano główne miejsce w porządku obrad ósmego posiedzenia forum KSOW zorganizowanego w Rzymie w marcu 2010 r. Podczas posiedzenia,

w którym uczestniczyło 96 przedstawicieli KSOW z całej UE, zainicjowano specjalnie opracowaną inicjatywę KSOW zatytułowaną „Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich i reagowanie na kryzys gospodarczy”. Szczególnym celem tej inicjatywy tematycznej było wyjaśnienie roli PROW we wzmacnianiu przedsiębiorczości na obszarach wiejskich i reagowania PROW na zmiany gospodarcze w całej Europie.

W wyniku dyskusji na forum w Rzymie węgierska KSOW tworzy wykaz „inteligentnych narzędzi” mających na celu wspieranie przedsiębiorców wiejskich na Węgrzech. „W tym kontekście inteligentne narzędzia nie oznaczają ponownego odkrywania Ameryki, ale wykorzystują raczej metody robocze KSOW” – mówi Péter Tóth z węgierskiej KSOW. Te metody robocze opierają się z kolei na współpracy z zainteresowanymi stronami działającymi na obszarach wiejskich, współpracy potencjalnych partnerów z instytucji

Inicjatywa tematyczna KSOW dotycząca przedsiębiorczości na obszarach wiejskich i reagowania na kryzys gospodarczy służy:

- określeniu i promowaniu opłacalnych strategii i działań mających na celu reagowanie na kwestie gospodarcze na obszarach wiejskich;
- wykraczaniu poza krótkoterminowe rozwiązania przez przygotowywanie obszarów wiejskich do zrównoważonych wzorców ożywienia gospodarczego;
- wspieraniu i ulepszaniu zróżnicowanych podstaw gospodarki wiejskiej;
- zatwierdzeniu głównych dziedzin możliwości związanych z nowoczesnymi gospodarkami wiejskimi, środowiskiem i przyjaznymi dla klimatu działaniami w ramach PROW;
- zwiększaniu efektu dźwigni inwestycji publicznych przez skuteczniejszą partnerską współpracę z sektorem prywatnym;
- badaniu potencjału społecznego wymiaru rozwoju gospodarczego, m.in. kultury, opieki, sieci kontaktów społecznych i kapitału społecznego.

Zainteresowane strony zaangażowane w tę inicjatywę dzielą się na trzy odrębne grupy:

- na szczeblu społeczności lokalnej – przedsiębiorstwa wiejskie, LGD, lokalne organy rządowe, samorządy;
- na krajowym i regionalnym szczeblu podejmowania decyzji i kształtowania polityki – jednostki zarządzające PROW, instytucje zarządzające na szczeblu krajowym i regionalnym;
- trzecią grupę stanowią inne ewentualne podmioty zaangażowane w przedsiębiorczość – organizacje pozarządowe, organizacje zawodowe, instytuty badawcze i uniwersytety, banki i instytucje kredytowe.

rządowych, sektorów działalności gospodarczej lub społeczeństwa obywatelskiego oraz na znajdowaniu i wspieraniu nowych możliwości synergii między rolnikami, leśnikami, przedsiębiorstwami spożywczymi i innymi przedsiębiorstwami wiejskimi.

„Podczas wszystkich etapów węgierska KSOW będzie nadal wymieniać informacje dotyczące najlepszych praktyk i metod ze swoimi partnerskimi KSOW z Europy” – dodaje Péter Tóth. „Zarówno praca w kraju, jak i korzystanie z wiedzy eksperckiej naszych europejskich partnerów to najlepszy sposób maksymalizacji wartości dodanej, jaką KSOW może stworzyć w tej dziedzinie”.

Współpraca KSOW na szczeblu krajowym

Poza wzajemną współpracą na szczeblu UE KSOW wspierają konkurencyjność sektorów rolno-spożywczego i leśnego przez połączenie sił z usługami doradczymi na obszarach wiejskich na szczeblu krajowym i regionalnym.

Przykładem może być ankieta rozpoczęta w 2009 r. przez irlandzką KSOW badająca wpływ recesji na irlandzkie rolnictwo. W badaniu przeprowadzonym przez jednostkę badawczą irlandzkiej służby doradczej na obszarach wiejskich – Teagasc – stwierdzono, że najważniejsze czynniki określające, w jakim stopniu irlandzkie przedsiębiorstwa i społeczności wiejskie reagują prawidłowo na wszelkie zmiany w gospodarce, to: poziom umiejętności, demografia i potencjał innowacyjny rolników.

Świadomość tych elementów była motorem starań irlandzkiej KSOW o wzmocnienie efektu reakcji łańcuchowej wyników inwestycji w zmiany obszarowe. W tym kontekście energię odnawialną określono jako obszar rosnącego zainteresowania, który daje znaczne możliwości wykazania potencjalnego stopnia innowacyjności i dynamiki irlandzkich przedsiębiorstw rolno-spożywczych i leśnych.

Wsparcie irlandzkiej KSOW na rzecz energii odnawialnej przynosi korzyści

już teraz, co można stwierdzić na podstawie jej powiązania z inicjatywą Nexus, która ustanawia lokalny łańcuch wartości oparty na dostawie drewna opałowego do ciepłowni miejskiej w hrabstwie Kilkenny. Inicjatywę Nexus, opracowaną przez regionalną lokalną grupę działania i wspieraną przez krajowych partnerów z Sustainable Energy Ireland i przedsiębiorstwo energetyczne CRESCO, wymienia się jako przykład innowacyjnego projektu rozwoju obszarów wiejskich, jaki mogą realizować inne społeczności wiejskie.

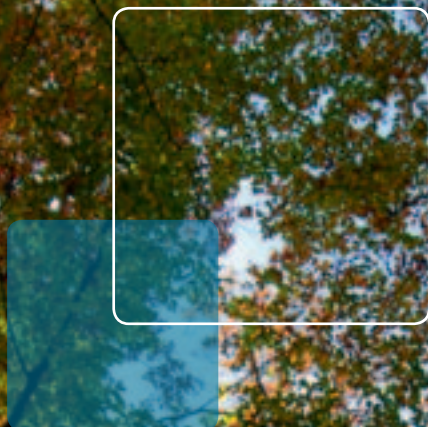
Declan Rice, dyrektor naczelny Kilkenny Leader Partnership, mówi, że „[Model Nexus] ma wartość, jeżeli zainteresowane strony działające na obszarach wiejskich, takie jak rolnicy, przewoźnicy i inni, współpracują w celu utrzymania wartości lokalnego obszaru”. Następnie dodaje: „Wierzymy, że większość projektów dotyczących energii odnawialnej będzie skoncentrowana na obszarach wiejskich. Najważniejszą kwestią jest to, w jaki sposób utrzymać ten rozwój na obszarach wiejskich”.

Irlandzka posłanka do Parlamentu Europejskiego Mairead McGuinness jest również świadoma, że „na obszarach wiejskich należy bardzo poważnie traktować rozwój alternatywnych przedsięwzięć w gospodarstwach, takich jak projekty dotyczące energii odnawialnej, jako część naszej długoterminowej strategii żywienia gospodarczego”. Następnie dodaje: „Zasadnicze znaczenie ma praca na rzecz zapewnienia ciągłości gospodarstw rodzinnych w Europie w ramach reformy WPR po 2013 r. [...] Najważniejszym czynnikiem zachęcania rolników do kontynuowania działalności rolniczej będzie odwrócenie gwałtownej tendencji spadkowej ich dochodów”.

Rola KSOW i zacieśnianie ich współpracy ze wszystkimi zainteresowanymi stronami będzie podstawą tego procesu rozwoju obszarów wiejskich. Znaczne środki finansowe EN RD pozostają do dyspozycji KSOW w celu wspierania ich w kontynuowaniu ich istotnego wkładu w utrzymanie konkurencyjności europejskiego sektora rolnego, rolno-spożywczego i leśnego.

Mieszkańcy wsi

Zrównowazona konkurencyjność rolnictwa na wyspach Malty

Vincent Cortis jest przewodniczącym Assocjazzjoni tal-Bdiewa (ATB), maltańskiego stowarzyszenia rolników. ATB, założone w 1921 r., jest najstarszą organizacją przedstawicielską w sektorze rolnym Malty i reprezentuje interesy większości krajowych rolników pracujących w pełnym wymiarze czasu pracy. Vincent Cortis rozpoczął działalność rolniczą w wieku 18 lat, posiadając jedynie 5 tumoli (0,56 ha) gruntu na działce w Burmarrad na północy Malty. Obecnie prowadzi działalność w pełnym wymiarze czasu pracy, współpracując z synem. Gospodarstwo rodziny Cortisów obejmuje obecnie 11,24 ha, w tym winnice, szklarnie i pola, na których uprawia się m.in. ziemniaki, pomidory, truskawki i kapustę.

Sektor rolny Malty zatrudnia ponad 17 tys. osób (przy całkowitej liczbie ludności wynoszącej 400 tys.) w pełnym lub niepełnym wymiarze czasu pracy. Przed rolnikami maltańskimi stoją szczególne wyzwania wynikające z lokalizacji wyspy (wybrzeża Afryki Północnej, pólsuchy klimat), które są obce wielu rolnikom w innych częściach Europy.

Według Vincenta Cortisa największym zadaniem stojącym przed sektorem rolnym Malty jest „restrukturyzacja lokalnego rynku w celu lepszego powiązania podaży i popytu. Powinno istnieć więcej zachęt dla rolników pracujących w pełnym wymiarze czasu pracy mających na celu utrzymanie i zabezpieczenie ich zarobków. Ceny płacone rolnikom nie odzwierciedlają rzeczywistych kosztów produkcji”.

Wsparcie finansowe UE na rzecz rolników, za pośrednictwem maltańskiego

programu rozwoju obszarów wiejskich (PROW), było bardzo ważne w zarządzaniu szczególnie niekorzystnym warunkom, z którymi boryka się maltańskie rolnictwo ze względu na uwarunkowania geofizyczne, oraz w zapewnieniu możliwości rozwoju krajowego rolnictwa i dalszego dostarczania świeżych produktów wysokiej jakości bez szkody dla wyjątkowych cech krajobrazowych wyspy.

Unia Europejska zapewniła 26,9 mln euro z całkowitego budżetu w wysokości 33,6 mln euro na wsparcie rozwoju obszarów wiejskich w latach 2004–2006 i zapewniła 77,6 mln euro z całkowitego budżetu w wysokości 101,6 mln euro na obecny okres programowania PROW na lata 2007–2013. Vincent Cortis jest jednym z wielu rolników, którzy skorzystali z tego wsparcia, przeznaczając je na zakup nowych szklarni, a ostatnio na zakup dodatkowych maszyn i urządzeń w celu zwiększenia wydajności produkcji

roślinnej. W coraz większym stopniu stosuje również praktyki rolne przyjazne dla środowiska.

„Istnieje pilna potrzeba, aby poszczególne zainteresowane strony sektora wiejskiego, tj. rolnicy, lokalny sektor publiczny i rząd, ściślej współpracowały w celu sprostania wyzwaniom utrzymania trwałej konkurencyjności w kontekście wyspiarskim oraz tworzenia możliwości, z których mogą korzystać lokalni rolnicy” – uważa Vincent Cortis. ATB podjęło kroki w celu zachęcenia rolników maltańskich do produkowania ziemniaków przeznaczonych na wywóz z certyfikatem GLOBALGAP, a prezes ATB zauważa, że „istnieje potrzeba dalszego rozwijania rynków eksportowych i rynków niszowych oraz określenia innych możliwości. Należy też umożliwić lokalnym rolnikom korzystanie z możliwości, które mogą być zapewnione przez UE i jej programy”.

Wsparcie w ramach PROW zapewnia możliwość konsolidacji

Według Vincenta Cortisa UE może mieć największy wpływ na rolnictwo na Malcie za pośrednictwem PROW na lata 2007–2013. Ma on nadzieję, że PROW doprowadzi do bardziej skonsolidowanego, wydajnego i skutecznego podejścia do krajowego sektora rolnego.

Jego zdaniem maltańskie społeczności wiejskie poczyniły w ostatniej dekadzie znaczne postępy dzięki wsparciu UE. Uważa on również, że „ważną zmianą w wyniku przystąpienia była ratyfikacja niektórych ważnych przepisów, szczególnie ze środowiskowego punktu widzenia. Doprowadziła ona do znacznej poprawy w odniesieniu do środowiska jako całości, zwłaszcza dzięki wprowadzeniu norm gospodarczych, funkcjonalnych i środowiskowych. Wsparcie dla rolników na rzecz zrównoważonego rolnictwa i poprawa ogólnego krajobrazu miały również bezpośredni i pozytywny wpływ na turystykę, która jest jednym z filarów maltańskiej gospodarki”.

Jak wyjaśnia Vincent Cortis, krajowi rolnicy, przy wsparciu UE, dostosowują się również do obecnych wyzwań związanych z rozwojem obszarów wiejskich. „Jest więcej samoregulacji, w szczególności w odniesieniu do wody – zauważa – a rolnicy uczą się wykorzystywać wodę bardziej ekonomicznie, używając wydajniejszych technik nawadniania”. Środki z PROW udostępniono w celu wsparcia szkolenia rolników w zakresie sposobów wdrażania bardziej zrównoważonych technik („na przykład stosowania nawozów i pestycydów”). Źródła wsparcia UE pomagają również w podejmowaniu wyzwania związane go ze zmianą klimatu i efektywnością energetyczną. „W odniesieniu do energii trwa proces stosowania bardziej innowacyjnych technologii i maszyn, które w mniejszym stopniu szkodzą środowisku i pomagają rolnikom w zwiększeniu konkurencyjności” – zauważa Vincent Cortis.

Trzy najważniejsze wnioski dla osób zajmujących się rozwojem obszarów wiejskich w praktyce

W czasie wieloletniej działalności rolnej na Malcie Vincent Cortis wyciągnął wiele cennych wniosków. Jego trzy główne rady dla osób praktycznie zaangażowanych w zapewnianie trwałej konkurencyjności w rolnictwie brzmią: „Po pierwsze – najważniejsze jest, aby rolnicy dostosowywali się do różnych wyzwań dotyczących zmiany klimatu, nowych praktyk, wymagań konsumenta,

tendencji rynkowych itd. Po drugie – aby dostosować się do nowych praktyk, ważne jest przekazywanie wiedzy i doświadczeń między rolnikami i ciągłe wyciąganie wniosków z doświadczeń w celu uzupełniania inicjatyw politycznych oraz skuteczniejszego wykorzystywania inwestycji. Po trzecie – konieczna jest większa konsolidacja sektora w celu sprostania wymaganiom rynku i zapewnienia rolnikom prowadzącym różne rodzaje działalności sprawiedliwego podziału zysków i środków do życia i zrekompensowania zakłóceń rynkowych”.

Więcej informacji

Maltańskie stowarzyszenie rolników
www.maltafarmers.eu

Program rozwoju obszarów wiejskich dla Malty
www.agric.gov.mt/programming-period07-08?!=1

„Jestem bardzo dumny z mojej pracy. Jestem w tej branży od dzieciństwa i lubię niezależność tego rodzaju pracy. Dużą satysfakcję przynosi mi uprawa, od nasion do produktu końcowego.”

Uczenie się wkładem na rzecz udanego rozwoju obszarów wiejskich

Jouni Ponnikas jest dyrektorem Instytutu Lönnrota przy Uniwersytecie Oulu w Finlandii oraz ekspertem przy Europejskiej Sieci Oceny Rozwoju Obszarów Wiejskich. Ma 10 lat doświadczenia w ocenie projektów i programów z zakresu rozwoju obszarów wiejskich na wszystkich szczeblach, dlatego wierzy, że sieć kontaktów stanowi istotne narzędzie skutecznego reagowania na wyzwania stojące przed obszarami wiejskimi.

Jouni Ponnikas jest zdecydowanie przekonany o korzyściach płynących z oceny, ale zdaje sobie również sprawę, że nie wszyscy podzielają jego entuzjazm. „Rozumiem, że czasem ludzie uważają, że ocena jest czynnością mechaniczną i biurokratyczną” – przyznaje. „Ocena na szczeblu programu musi być bardzo ogólna, więc osoby zaangażowane na szczeblu lokalnym nie zawsze dostrzegają wynikające z niej korzyści”.

Uważa on, że lokalne grupy i lokalni praktycy zaczynają doceniać potencjał oceny dopiero, kiedy stosują ją jako narzędzie zarządzania. „W trakcie programu Leader+ wiele lokalnych grup, którym pomogliśmy w przeprowadzeniu samooceny, uznało ją za bardzo pożyteczną” – zauważa.

„Konieczna jest również ocena na szczeblu programu. Umożliwia ona instytucjom zarządzającym i Komisji Europejskiej lepsze zrozumienie wpływu programów; co działa prawidłowo, a co należy zmienić lub ukierunkować inaczej. Ostatecznie ocena przynosi korzyści

wszystkim, którzy dbają o obszary wiejskie, dlatego ważne jest, aby podmioty lokalne uczestniczyły w ocenie i doceniały szerzej rozumiane korzyści płynące z oceny na tym szczeblu”.

Czy mógłby nam Pan opowiedzieć o jakichś interesujących projektach z dziedziny rozwoju obszarów wiejskich, nad którymi Pan niedawno pracował?

Obecnie jesteśmy częścią konsorcjum pracującego nad bieżącą oceną PROW dla kontynentalnej Finlandii. Nasza część działań skupia się na ocenie lokalnych grup działania (LGD) i podejścia Leader. Próbuje dowiedzieć się, w jaki sposób rozwija się kapitał społeczny obszarów lokalnych podczas okresu realizacji programu: Czy nowe podmioty angażują się w inicjatywy lokalne? Czy lokalne grupy i zainteresowane strony opracowują nowe sposoby współpracy? Jaka panuje atmosfera i czy zaangażowane strony sobie ufają?

Na szczeblu krajowym i unijnym coraz większą uwagę przywiązuje się do pojęcia kapitału społecznego. Wyniki ocen wcześniejszych programów wykazują, że podejście Leader rzeczywiście pomaga budować kapitał społeczny, ale musimy lepiej zrozumieć, w jaki sposób się to dzieje.

Jakie aspekty pracy i życia w tej części wiejskiej Europy uważa Pan za najbardziej owocne lub satysfakcjonujące?

Mieszkam w Sotkamo, w regionie Kainuu, który jest gminą liczącą około 10 tys. mieszkańców. Mieszkam na osiedlu niedaleko jeziora. Po drugiej stronie jeziora znajdują się domki letniskowe i gospodarstwa, więc moje życie jest mieszanką życia na wsi i na przedmieściu. Wszystkie usługi są dostępne w pobliżu, ale jestem zależny od samochodu, gdyż mieszkam daleko od miejsca pracy, a transport publiczny jest ograniczony.

Prawdopodobnie najbardziej inspirującym aspektem życia i pracy na

obszarach wiejskich jest obserwowanie, w jaki sposób ludzie rozwiązują swoje problemy, czasem w bardzo trudnych okolicznościach. Miejscowa ludność jest innowacyjna, jeżeli ma do tego okazję.

Doceniam również możliwość pracy z innymi ludźmi. Na przykład pod koniec 2009 r. zorganizowałem samoocenę LGD, co oznaczało ścisłą współpracę z jej organem zarządzającym. Grupa uznała samoocenę za bardzo pożyteczną, a wiele przedstawionych zaleceń zostało wdrożonych i pomogło w ulepszeniu jej działania.

Co uważa Pan za główne zagrożenia, wyzwania i szanse dla rozwoju wsi w tej części Europy, gdzie Pan mieszka, oraz w Pańskiej specjalizacji?

Martwię się o przyszłość. W Finlandii panuje silna tendencja do centralizacji i urbanizacji i wydaje się, że politycy nie przejmują się jej konsekwencjami dla obszarów wiejskich. Jeżeli chcemy, aby obszary wiejskie znów opustoszały, to pozwólmy tym procesom trwać nadal. Ale są ludzie, którzy chcą zostać na tych obszarach, a inni chcą się tu przenieść. Uważam, że powinniśmy im to ułatwić.

Należy również pamiętać, że zbudowaliśmy na obszarach wiejskich infrastrukturę, a kiedy ludzie się przenoszą, trzeba budować tę infrastrukturę gdzie indziej. To jest kosztowne dla społeczeństwa.

Musimy odpowiedzieć na kilka ważnych pytań. Jakie funkcje w społeczeństwie będą miały do spełnienia obszary wiejskie, w szczególności w związku z tym, że coraz mniej ludzi mieszka na tych obszarach i coraz mniej ludzi pracuje w rolnictwie? Jakie jest nowe znaczenie obszarów wiejskich i jakie są nowe rozwiązania na ich rzecz? I jaką przyszłość ma przed sobą metoda Leader oraz LGD?

Co należy zrobić, aby zmierzyć się z tymi wyzwaniami i w pełni wykorzystać szanse? Kto i jak powinien to robić?

Ostatecznie musimy znaleźć sposób zatrzymania ludzi na obszarach wiejskich i to oznacza, że muszą oni być w stanie znaleźć pracę i cieszyć się dobrą jakością życia. Uważam, że nie odwrócimy tendencji urbanizacyjnej, musimy więc zastanowić się, w jaki sposób przyciągnąć większą liczbę imigrantów na obszary wiejskie. W tym celu musi się jednak zmienić nasze podejście do nich.

Kryzys finansowy w obszarze kredytowania i jego wpływ na bezpieczeństwo zatrudnienia prawdopodobnie jeszcze zaostriżył opinie na ten temat, ale potrzebujemy nowych ludzi i musimy przełamać takie podejście. Na obszarach wiejskich potrzebujemy nowych projektów, mających na celu zmianę podejścia i ułatwienie integracji nowo przybyłym. Projekty takie istnieją w fińskich miastach i są finansowane przez Europejski Fundusz Społeczny, ale podobnych potrzebujemy również na obszarach wiejskich.

Jakie przydatne wnioski wyciągnął Pan z pracy nad rozwojem obszarów wiejskich i jakie są Pana trzy najważniejsze rady dla innych praktyków?

Nigdy się nie poddawajcie, dzielcie się doświadczeniem i w miarę możliwości zawsze pracujcie razem; i nie wiercie w to, że niektóre organy administracji publicznej lub niektóre rozwiązania w zakresie usług publicznych są na stałe zapewnione na mało zaludnionych obszarach. Stałe są jedynie zmiany, dlatego społeczności tych obszarów muszą być otwarte i gotowe na zmiany.

Wiele dobrych rzeczy dzieje się w Europie i znanych jest wiele przykładów inicjatyw uwieńczonych powodzeniem. Obszary wiejskie, na których społeczności lokalne reprezentują pozytywne podejście, osiągnęły wspaniałe wyniki. Musimy się od nich uczyć. Obszary wiejskie posiadają istotne zasoby, nie powinniśmy o tym zapominać. Wyzwanie polega na wykorzystaniu tych zasobów w nowy sposób. Ale ponieważ nie wszystko może się udać, tym ważniejsza jest ocena, by szybko ustalić, co działa, a co nie, a następnie dokonać odpowiedniej korekty. W ten sposób niepowodzenie staje się częścią procesu uczenia się, a nie jego końcem.

Ważne jest, aby podmioty lokalne uczestniczyły w ocenie i doceniały szerzej rozumiane korzyści płynące z oceny.

Annaharvey Farm Foods Irlandzki przepis na sukces na obszarach wiejskich

Rachael Deverell jest właścicielką Annaharvey Farm Foods, świetnie prosperującego wiejskiego przedsiębiorstwa rolno-spożywczego, które znajduje się w południowo-wschodniej Irlandii. Dzięki unijnemu wsparciu z programu Leader w zaledwie trzy lata zmieniono formę działalności: z prowadzenia sprzedaży raz w tygodniu na dostarczanie domowych wypieków wysokiej jakości do ponad 40 detalicznych sklepów spożywczych.

Do produkcji ciast przedsiębiorstwo stosuje składniki najwyższej jakości, takie jak jabłka, borówki, maliny, rabarbar i wiele innych, w zależności od pory roku. Produkuje również ciasta marchwiowe, orzechowe, kawowe i czekoladowe.

Firma, zatrudniająca sześć osób, w tym dostawcę w pełnym wymiarze godzin, przeniosła się niedawno do nowego zakładu produkcyjnego o powierzchni 5 tys. m² w Bunclody, w hrabstwie Wexford. Celem na najbliższe 12–18 miesięcy jest kontynuowanie rozwoju przedsiębiorstwa i rozszerzenie dystrybucji na nowe obszary kraju. Firma dostarcza swoje produkty do znanych irlandzkich sklepów spożywczych i planuje ich sprzedaż w kilku większych supermarketach.

Rozwój przedsiębiorstwa

Rachael Deverell dorastała w rodzinnym gospodarstwie Annaharvey w Tullamore, w hrabstwie Offaly (w centralnej Irlandii), gdzie w 1998 r. pomagała w założeniu ośrodka jazdy konnej i szkoły jeździeckiej

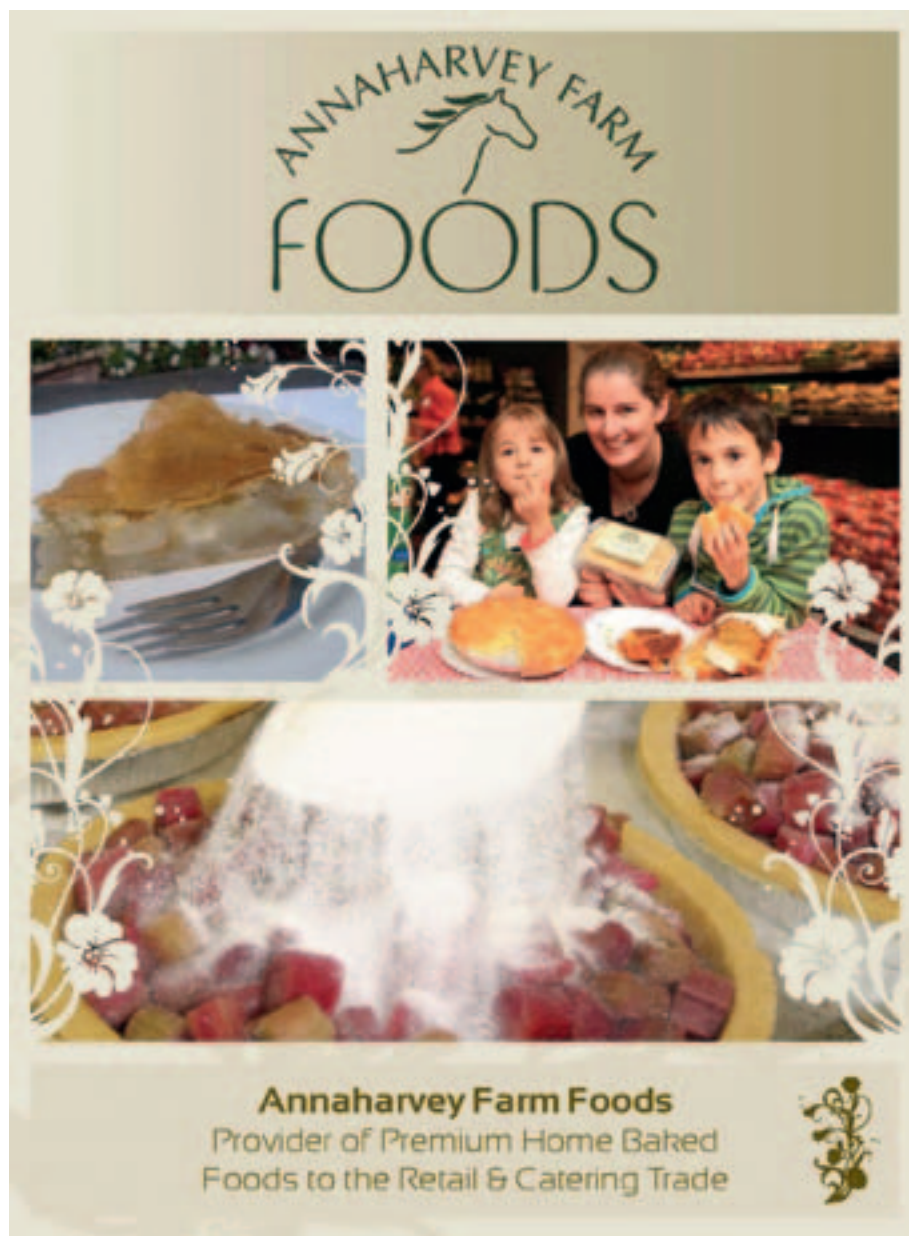
oraz w zarządzaniu nimi. To rodzinne przedsiębiorstwo (obecnie kierowane przez jej brata) nadal prężnie działa. Pomysł na Annaharvey Farm Foods pochodził bezpośrednio od ich matki, która nadal udziela się gospodarczo, prowadząc pensjonat i sklep. Matka nauczyła Rachael wszystkiego, co wiedziała o dobrych domowych wypiekach, w tym przepisu na ich najlepiej sprzedający się produkt: osławioną firmową szarlotkę.

„Každy uwielbia szarlotkę domowej roboty” – mówi Rachael i dodaje że wszystkie jej produkty (ciasta, ciastka i ciasta z nadzieniem) pieczone są według tradycyjnych przepisów, bez sztucznych konserwantów czy dodatków. „Są to smaczne, irlandzkie, zdrowe wypieki domowe, w których wykorzystujemy składniki wysokiej jakości”.

Jak na ironię, kiedy dorastała, robiła wszystko, żeby w gospodarstwie trzymać się z dala od kuchni, i wołała skupić się na innej pasji – jeździe konnej. Rachael

zaangażowała się jednak, kiedy jej matka zaczęła prowadzić sprzedaż przy gospodarstwie. Tak bardzo jej się to spodobało, że postanowiła otworzyć kawiarnię i sklepik, czynny w sobotnie poranki, gdzie sprzedawała własne produkty coraz liczniejszym i coraz bardziej ceniącym je klientom.

Pierwszym dużym osiągnięciem Rachael była realizacja zamówienia 40 szarlotek dla lokalnego sklepu spożywczego, który był częścią sieci sklepów zarządzanych przez irlandzkiego hurtownika żywności. To podsunęło jej pomysł na działalność – dostarczanie detalistom domowych ciast, wypiekanych w jej pierwszej kuchni o powierzchni 1 tys. m², zbudowanej w pomieszczeniach gospodarskich. „Zrozumiałam, że jest to prawdziwa szansa bezpośredniego dostarczania detalistom i zakładom żywienia zbiorowego dobrej żywności, właściwie przygotowanej, z najlepszych składników”. Rachael prowadzi sprzedaż on-line, za pośrednictwem strony internetowej przedsiębiorstwa, co

“ Bez tej pomocy nie doszłabym do miejsca, w którym jestem teraz. Umożliwiła mi ona rozwinięcie przedsiębiorstwa w ciągu trzech lat. Bez niej osiągnięcie tego zajęłoby mi więcej czasu. [...] Zrozumiałam, że jest to prawdziwa okazja bezpośredniego dostarczania detalistom i zakładom żywienia zbiorowego dobrej żywności, właściwie przygotowanej i z najlepszych składników... ”

pozwała jej dotrzeć do szerokiego grona klientów, w szczególności zajmujących się żywieniem zbiorowym.

Finansowanie Leader

Co najważniejsze, miała możliwość skorzystania ze współfinansowania w ramach irlandzkiego programu rozwoju obszarów wiejskich (PROW), który zapewnia pomoc na rzecz przedsiębiorstw wiejskich, takich jak jej przedsiębiorstwo. W Irlandii całą pomocą w ramach PROW na rzecz różnicowania działalności gospodarstwa poprzez podejmowanie „działalności pozarolniczej”, takiej jak inicjatywa Annaharvey Farm Foods, polegająca na sprzedaży produktów pochodzących z przydomowej czy lokalnej uprawy i produkcji w sklepach działających przy gospodarstwie, zarządzają Lokalne Grupy Działania (LGD) w ramach inicjatywy Leader. LGD wdrażają środki PROW należące do osi 3 w ramach strategii rozwoju lokalnego. W wyniku dość długiego procesu rozpatrywania wniosków (trwającego 12 miesięcy) Rachael otrzymała wstępne współfinansowanie w wysokości ok. 23 tys. euro w 2006 r., w trakcie poprzedniego okresu programowania. Środki te zostały wykorzystane przede wszystkim w celu nabycia wyposażenia niezbędnego do żywienia zbiorowego. W celu sfinansowania swojego udziału w fazie rozruchu Rachael wykorzystowała również własne oszczędności i pożyczkę bankową. Ostatnio, w listopadzie 2009 r., otrzymała dotację z PROW w wysokości 37 tys. euro, co umożliwiło jej zakup większego, profesjonalnego pieca.

Podsumowując znaczenie wsparcia w ramach inicjatywy Leader, Rachael mówi: „Bez tej pomocy nie doszłabym do miejsca, w którym jestem teraz. Umożliwiła mi ona rozwinięcie przedsiębiorstwa w ciągu trzech lat. Bez niej osiągnięcie tego zajęłoby mi więcej czasu, a zebranie pieniędzy na zakup urządzeń, których teraz potrzebuję, zajęłoby mi całe lata”.

Główne wyzwania

Patrząc wstecz na szybki rozwój swojego przedsiębiorstwa, Rachael mówi, że najtrudniejszy był początek, kiedy pracowała sama: „Wszystko musiałam robić sama – wypiekać, prowadzić rachunkowość, pakować i realizować dostawy, ustalać ceny, sprzedawać itd. I musiałam być ekspertem we wszystkich aspektach działalności. Miałam wrażenie, że codziennie muszę uczyć się czegoś nowego”.

Na szczęście pomoc była na wyciągnięcie ręki – przede wszystkim za pośrednictwem oddziału irlandzkiej krajowej sieci obszarów wiejskich w Offaly. Rachael mówi, że miała dużo szczęścia, bo знаła kogoś z sieci, kto rozumiał potrzeby przedsiębiorstw rozpoczynających działalność w wiejskim sektorze rolno-spożywczym i kto był w stanie zorganizować szkolenia na skalę lokalną. W związku z tym, że kursy obejmowały najważniejsze kwestie, takie jak higiena żywności, oznakowanie i pakowanie, wprowadzanie do obrotu i ustalanie cen, okazały się niezwykle przydatne.

„Brałam udział we wszystkich zajęciach. Znam wiele małych przedsiębiorstw, które nie uczestniczą w takich kursach, ponieważ uważają, że mają za dużo pracy, żeby spędzać czas poza firmą. To jest błędne koło. Ale trzeba zrozumieć, że w perspektywie długoterminowej dzięki takim kursom można zacząć zarabiać więcej pieniędzy” – mówi Rachael.

Możliwości

Mimo trudnej sytuacji gospodarczej i szczególnych wyzwań stojących przed irlandzką gospodarką rolną Rachael Deverell uważa, że nadal istnieją możliwości dla kobiet będących przedsiębiorcami rolnymi. W odniesieniu do osób, które niedawno straciły pracę, lub do kobiet, którym trudno znaleźć nową pracę (np. kobiet starszych lub posiadających dzieci), Rachael mówi, że recesja tak naprawdę może być impulsem, którego potrzebują, żeby zacząć szukać pracy: „Jeżeli naprawdę chcesz coś zrobić, uda ci się” – mówi.

Więcej informacji

Annaharvey Farm Foods
www.annaharveyfarmfoods.ie

Irlandzki program rozwoju obszarów wiejskich
http://www.agriculture.gov.ie/media/migration/ruralenvironment/ruraldevelopment/strategiesandprogrammes/Summary_of_RDP.pdf

Irlandzka krajowa sieć obszarów wiejskich
<http://www.nrn.ie>

Badania naukowe dostarczają wiedzy na temat długoterminowych potrzeb obszarów wiejskich w zakresie innowacji

Międzynarodowy projekt badawczy w dziedzinie obszarów wiejskich IN-SIGHT bada najważniejsze czynniki stojące za tendencjami innowacji w rozwoju europejskich obszarów wiejskich. W jego wnioskach podkreśla się, w jaki sposób można zwiększyć szanse powodzenia w tej dziedzinie za pomocą tworzenia wspólnych wizji, uwzględniania zmieniających się potrzeb przedsiębiorstw wiejskich oraz przyjmowania wielofunkcyjnych podejść strategicznych.

Projekty badawcze IN-SIGHT, koordynowane przez Instytut na rzecz Badań Naukowych w Dziedzinie Obszarów Wiejskich we Frankfurcie, współfinansowane przez szósty program ramowy i wspierane przez organizacje partnerskie z całej Europy, pomogły wzmocnić europejską politykę w dziedzinie innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich.

W projekcie badawczym IN-SIGHT odniesiono się do pytania, jaki rodzaj wiedzy i innowacyjnej infrastruktury jest niezbędny do wspierania przyszłych potrzeb gospodarstw rolnych. W ramach projektu zamiast podchodzić do innowacji jak do kwestii czysto technologicznej oceniono ją w szerszym kontekście, jako „udane wykorzystywanie twórczych pomysłów, które mogą dotyczyć produktów, usług, procesów, rynków lub nawet instytucji”.

W związku z tym badaczom udało się poprawić nasze rozumienie innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich „z punktu widzenia społeczeństwa” z naciskiem na „wspieranie elastyczności systemów produkcji, zapewnienie wiejskiej infrastruktury publicznej, wydajne wykorzystywanie zasobów naturalnych i ochronę środowiska”.

Aby wykazać, jaki rodzaj działalności dominuje obecnie na obszarach wiejskich pod względem innowacji, w ramach projektu przeprowadzono szczegółowe badania dotyczące sprzedaży bezpośredniej (w rolnictwie), bioenergii i nowych usług na obszarach wiejskich oraz opracowano szereg pożytecznych ustaleń.

Pozytywne rezultaty

Jeżeli chodzi o sprzedaż bezpośrednią, zasadniczo jest to praktyka, która obejmuje różne, często indywidualne metody sprzedaży przez producentów rolnych ich produktów bezpośrednio konsumentom. Mogą one wykorzystywać nowe technologie, takie jak Internet, bezpośrednie związki między producentami i konsumentami, np. sprzedawca detaliczną w gospodarstwach, oraz częściowo bezpośrednie związki, w których producenci sprzedają swoje produkty zbiorowym systemom wprowadzania do obrotu (obejmującym kilku producentów). W ten sposób sprzedaż bezpośrednią można opisać jako alternatywny sposób nawiązywania relacji między producentami i konsumentami i różnicowania źródeł dochodu rolników.

Na przykład we Włoszech i w Szwajcarii w ramach badania przeanalizowano

sposoby rozwijania nowych zachowań konsumpcyjnych za pomocą grup zakupów solidarnych (Włochy) i wspierania rolnictwa przez społeczność (Szwajcaria). W tych przypadkach producenci sprzedają swoje produkty regularnie i bezpośrednio określonej grupie konsumentów, która ma formę stowarzyszenia. Stowarzyszenie kupuje z wyprzedzeniem część zbiorów, które są jego członkom stopniowo dostarczane w koszach raz w tygodniu.

Rolnictwo wspierane przez społeczność wykracza poza te działania, ponieważ zainteresowane strony – wśród społeczności i gospodarstw rolnych – mają silniejszą pozycję umowną w planowaniu rodzajów i ilości upraw, we wspólnym zarządzaniu systemem rolnym i wspólnym podejmowaniu decyzji na bazie dobrowolnego dialogu. Te innowacyjne organizacje społeczne, ustanowione na zasadzie oddolnej inicjatywy i samorządności, korzystają z obecności

(często miejskich) konsumentów, którzy są uświadomieni pod względem etycznym i środowiskowym i którzy wolą aktywne powiązanie z systemem rolno-spożywczym i unikanie tradycyjnych, „przemysłowych” praktyk konsumenckich. Rolnicy również korzystają na tym podejściu, ponieważ umożliwia im ono współpracę z lokalnymi konsumentami i lepsze dostosowanie się do ich potrzeb.

W badaniu IN-SIGHT bardzo ważne miejsce przypadło innowacjom w rolnictwie i na obszarach wiejskich w sektorze bioenergii. Co znamienne, najważniejszym uzasadnieniem innowacji w tej dziedzinie jest zerwanie z zależnością od paliw kopalnych w celu znalezienia alternatywnego źródła energii, które byłoby odnawialne, trwałe i przyjazne dla środowiska. W trakcie badań na szczeblu krajowym opisano różne innowacje, które objęły np. metody produkcji biomasy (uprawa nowych roślin,

metoda płodozmianu, zbieranie lub stosowanie odpadów przemysłowych lub gnojownicy); procesy takie, jak rozwiązania technologiczne i nowe techniki zarządzania i organizacji; metody stosowania bioenergii i tworzenia kanałów sprzedaży energii.

Tendencje innowacji

Co interesujące, zespół badawczy odkrył, że ważniejszym czynnikiem innowacyjności niż same technologie, dzięki którym wytwarza się bioenergię i które stanowiły główne innowacje, był sposób nawiązania współpracy i podjęcia inicjatywy przez różnych rolników, właścicieli gruntów, opinię publiczną, instytuty badawcze i jednostki prywatne. Na przykład w Finlandii i we Włoszech zbiorowe i komunalne ciepłownie spalające drewno umożliwiły rolnikom i leśnikom zróżnicowanie działalności gospodarczej z pomocą lokalnych lub regionalnych organów sektora

publicznego, które były w stanie zarządzać koniecznym wsparciem instytucjonalnym i zapewniać je zgodnie z odpowiednią technologią i infrastrukturą.

Pojawienie się na obszarach wiejskich nowych usług również znalazło się w czołówce innowacyjnych działań na obszarach rolnych i wiejskich. Jakże to usługi? Zespół badawczy określił je ogólnie jako szeroki zakres usług pojawiających się w odpowiedzi na rosnące potrzeby i możliwości, które prowadziły do powstawania nowych form organizacji usług oraz produktów.

Na przykład turystyka wiejska jest jednym z najszybciej rozwijających się rodzajów działalności na obszarach wiejskich. Zajmuje się nią wiele różnych, współpracujących ze sobą podmiotów, takich jak samorządy terytorialne, rolnicy, przedsiębiorcy, LGD i mieszkańcy wsi. Choć usługi turystyczne są w znacznej mierze skierowane do mieszkańców

miast, stają się coraz bardziej zróżnicowane i obejmują ochronę dziedzictwa i działalność kulturalną.

Inny przykład związany jest z sektorem opieki społecznej na obszarach wiejskich, którego pozycja w Europie jest coraz bardziej ugruntowana i który obejmuje zarówno współpracę sektora publicznego, prywatnego oraz sektora usług, jak i świadczenie usług skierowanych do grup ludności w trudnej sytuacji. Są to usługi mieszkaniowe dla niepełnosprawnych, usługi rehabilitacyjne dla dzieci w niekorzystnej sytuacji oraz domy opieki dla osób starszych.

Naukowcy zaangażowani w projekt IN-SIGHT zbadali czynniki innowacji w sektorze gospodarstw społecznych za pomocą studium przypadku poświęconego „opiekuńczej gospodarce rolnej” w Niemczech. Zespół badawczy opisał, w jaki sposób niektóre gospodarstwa rozwinęły „funkcje

i usługi społeczne” obejmujące terapię, rehabilitację, rekreację, kształcenie i zatrudnienie. Były to: gospodarstwa ogrodnicze, które integrują osoby w najmniej korzystnej sytuacji społecznej, gospodarstwa, które oferują dzieciom w wieku szkolnym praktyczne lekcje na temat pochodzenia żywności, oraz szereg gospodarstw, które zapewniają wsparcie grupom ludności w trudnej sytuacji, takim jak osoby chore psychicznie, długotrwale bezrobotne, osoby leczące się z uzależnienia od narkotyków, byli więźniowie i starsze osoby z demencją.

Wymogi innowacji na obszarach wiejskich

Jak powstały te innowacje? Według dr. Karlheinz Knickela, koordynatora projektu IN-SIGHT, innowacje są najczęściej „wynikiem sieci współpracy”. Zazwyczaj takie sieci obejmują szereg różnych podmiotów i grup interesów, takich jak jednostki badawcze, MŚP, rolnicy, konsumenci oraz regionalne i lokalne samorządy terytorialne. Społeczności, partnerstwa i inicjatywy na obszarach wiejskich mogą więc ułatwić decydujące „przepływy informacji i interakcje społeczne”, które mogą doprowadzić do tego, że staną się „siłami napędowymi innowacji, ponieważ łączą różne perspektywy i kompetencje lepiej niż pojedyncze instytucje”.

W swoich wnioskach naukowcy wskazali następnie, że udane innowacje na obszarach wiejskich wymagają „wypracowanie wspólnej wizji” w sieciach

kontaktów w celu wybrania i stworzenia dróg dla innowacji, co w dużym stopniu zależy od wiedzy i instynktu rolników i przedsiębiorców wiejskich. W związku z tym władze odpowiedzialne za innowacje, których misją polega na wspieraniu zmian, muszą uwzględniać potrzeby rolników i społeczeństwa (a te oczywiście ciągle się zmieniają) i pilnować, by nie być przeszkodą w dalszym rozwoju innowacji.

W odniesieniu do poprawy przyszłych działań z zakresu rozwoju obszarów wiejskich wyniki projektu wskazują, że innowacja w ramach rozwoju obszarów wiejskich jest czymś więcej niż tylko stosowaniem nowych technologii i często może po prostu być łatwo wykorzystywana przez nowe formy organizacji, współpracy i myślenia. Ponadto innowacja w tym rozumieniu pokazuje, że istnieją sposoby odchodzenia przez rolników od tradycyjnej produkcji opartej na ilości i że istnieją

możliwości „obrania wielofunkcyjnego strategicznego kierunku bardziej związanego z konsumentem, środowiskiem i społeczeństwem”.

Dzięki podążaniu tą drogą oraz uznaniu, że konsumenci chętnie zapłacą za usługi i produkty wysokiej jakości, utożsamiane ze zrównoważonym rozwojem obszarów wiejskich, można pokusić się o zbadanie nowych możliwości, co stanowi wartość dodaną potencjału sektora rolnego i leśnego oraz zapewnia możliwości zwiększenia dochodów na obszarach wiejskich.

Więcej informacji można znaleźć na stronie internetowej IN-SIGHT

www.insightproject.net

Zwiększanie konkurencyjności europejskich pomidorów i ziemniaków

W związku z tym, że europejski sektor rolno-spożywczy przechodzi obecnie trudny okres ze względu na zmieniające się warunki działalności, coraz bardziej istotne dla zainteresowanych stron w dwóch najważniejszych (poza zbożami) sektorach upraw rolnych UE staje się opracowanie bardziej zrównoważonych praktyk w celu sprostania aktualnym wyzwaniom.

Projekt EU-SOL, finansowany przez szósty ramowy program UE w zakresie badań, opracowano w celu stworzenia zdrowych odmian pomidorów i ziemniaków wysokiej jakości dla konsumentów, przetwórców i producentów. Pomidory i ziemniaki należą do tego samego gatunku roślin (psiankowate – *Solanaceae*), a badacze z projektu EU-SOL chcieli również stworzyć model, dzięki któremu współpraca naukowa w przypadku tych ważnych pod względem handlowym upraw w UE będzie mogła doprowadzić do innowacji w zakresie poprawienia bezpieczeństwa żywności.

Pięcioletni projekt badawczy w dziedzinie obszarów wiejskich, który zakończy się w maju 2011 r., jest koordynowany przez holenderski Uniwersytet Wageningen. Łącznie projekt obejmuje ponad 50 partnerów z UE i spoza niej.

Doskonalenie upraw

W związku z tym, że naukowcy z EU-SOL zdają sobie sprawę z obaw konsumentów wobec produktów zmodyfikowanych genetycznie, ich najważniejsze cele obejmują doskonalenie upraw pod względem smaku, zapachu, konsystencji, wartości odżywczej, odporności na suszę i tolerancji na sól, problemów związanych z przechowywaniem zarówno pomidorów, jak i ziemniaków. W tym celu naukowcy muszą poznać wewnętrzne procesy zachodzące w roślinach, określić geny, które na nie wpływają, wykorzystać w dużym stopniu niezbadaną różnorodność biologiczną rodzin roślin przez badanie ich dzikich odmian w celu znalezienia genów, które mogłyby poprawić jakość pomidorów i ziemniaków, a ponadto przetestować te geny w roślinach w celu sprawdzenia, czy zapewniają one pożądaną jakość.

Chociaż istnieją znaczne potrzeby w zakresie badań w celu odniesienia się do szczególnych wymagań konsumentów i producentów, istnieje również rosnąca potrzeba opracowywania roślin lepiej dostosowanych do zmieniającego się klimatu, w tym posiadających cechy, które mogą zapewnić większe plony na niezbyt żyznej glebie i tolerancję w związku z ograniczoną dostępnością wody lub zwiększonym zasoleniem. Inne ogólne zagadnienie związane z projektem EU-SOL dotyczy korzyści płynących ze stworzenia odmian roślin dających większe plony, co umożliwi producentom zapewnienie żywności dla rosnącej liczby ludności na świecie.

Dynamiczne rynki

Poszukiwanie rozwiązań w celu poprawy jakości upraw opiera się na fakcie, że rynek pomidorów i ziemniaków jest bardzo dynamiczny. Zarówno

konsumenci, jak i producenci wymagają produktów posiadających nowe cechy, które spełniają aktualne wymagania. Konsumenti oczekują lepszego smaku za rozsądną cenę. Jakość i czystość żywności to dwa kolejne, istotne wymagania konsumentów. Ponadto tendencje panujące w społeczeństwie wyrażają się coraz częściej w preferowaniu specjalności „regionalnych” i „niszowych”.

W takiej sytuacji rynkowej producenci muszą również radzić sobie ze zmieniającymi się warunkami działalności, takimi jak kwestie środowiskowe, konkurencja cenowa, niedobór gruntów i szkodniki roślin. Ponadto producenci chcą dostosować swoje systemy gospodarowania do uprawy roślin, które przynoszą większe plony przy mniejszym nakładzie pracy,

mniejszej ilości stosowanych pestycydów i energii. Przemysł wymaga owoców i warzyw, które pozwalają na łatwiejszą obróbkę i z których wytwarza się wyroby wysokiej jakości dla klientów.

Wszystkie te wymagania zmuszają naukowców zajmujących się obszarami wiejskimi, takich jak ci zaangażowani w projekt EU-SOL, do ciągłego

„ Dla konsumentów ważny jest smak, zapach i długość okresu przechowywania, natomiast producenci chcą znać cechy wewnętrzne roślin w celu maksymalizowania plonów przez oszacowanie, jak dużo owoców może dać każda roślina. Dzięki analizie genów i niezbadanej dotąd różnorodności biologicznej pomidorów i ziemniaków projekt EU-SOL zapewnia informacje przydatne obu grupom. „

Dr René Klein Lankhorst

dostosowywania cech uprawianych roślin do poziomu konkurencyjności sektorów rolno-spożywczych UE. Rola projektu EU-SOL w tym względzie polega głównie na odwzorowywaniu, izolowaniu i opisywaniu genów odpowiedzialnych za cechy ważne dla konsumentów i przetwórców oraz na zdobywaniu nowej wiedzy na temat mechanizmów leżących u podstaw tych cech handlowych.

Wstępne wyniki

Według dr. René Kleina Lankhorsta, koordynatora projektu, wstępne wyniki potwierdzają, że dzięki określeniu preferencji konsumentów, takich jak smak, zapach, długość okresu przechowywania oraz informacje na temat zawartości witamin, producenci mogą lepiej wybierać rodzaj pomidora lub ziemniaka, który chcą produkować.

W ramach projektu EU-SOL przeprowadzono ankietę wśród kilkuset

konsumentów europejskich; poproszono ich o wypróbowanie pomidorów i wypowiedzenie się na temat każdego ich rodzaju. Równoległe do oceny owoców przez konsumentów zwrócono się także do specjalistów testujących jakość i smak o opinię na temat tych samych rodzajów pomidorów. Wyniki ankiety to

Selekcja wspomagana markerami to technologia umożliwiająca wykrycie pożądanej cechy w krzyżówkach roślin na wczesnym etapie rozwoju, np. w nasionach lub w sadzonkach, przez analizę poszczególnych sekwencji DNA. Dzięki połączeniu szczególnych cech niektórych nici DNA w genomie tych roślin można sprawdzić, czy krzyżówki odziedziczyły te cechy. Zestawy takich właściwie określonych nici DNA lub markerów można łatwo wykryć za pomocą narzędzi służących do analizy DNA, co umożliwi hodowcom roślin przeprowadzenie badań w celu wykrycia powiązanych cech.

przegląd oczekiwań, życzeń i upodobań konsumentów. Ustalenia pokazały, że w każdym kraju istnieje do czterech różnych rodzajów konsumentów pomidorów i ziemniaków.

Tego rodzaju informacje są bardzo przydatne dla sektora uprawy roślin, ponieważ wiedza na temat tego, jakie smaki i cechy cenią konsumenci oraz jakich smaków i cech oczekują, umożliwi producentom stosowanie tzw. markerów w celu uzyskania pożądanego produktu końcowego przez określenie, jakie geny pomidorów są za nie odpowiedzialne.

Dzięki stosowaniu technologii selekcji wspomaganej markerami przemysł rolno-spożywczy UE może stworzyć nowe, bardziej pożądane, a więc bardziej konkurencyjne odmiany roślin, które są lepiej dostosowane do zmian na rynku i do takich czynników, jak warunki klimatyczne czy upodobania konsumentów.

Mocna strona projektu

EU-SOL to duża liczba uczestników, do których należą najważniejsze przedsiębiorstwa prowadzące uprawy i ośrodki badawcze w całej Europie i poza nią, mające dostęp do aktualnych baz danych. Ten model programu badań w dziedzinie obszarów wiejskich często okazuje się skuteczny dzięki połączeniu elementów łańcucha dostaw z celami w zakresie konkurencyjności ukierunkowanych na rynek.

Projekt EU-SOL pozwolił na zebranie danych zarówno biologicznych, jak i rynkowych na temat ok. 7,5 tys. rodzajów pomidorów. Badacze przetwarzają i opracowują te informacje w celu ich upowszechnienia, a wyniki przełomowych odkryć projektu, zarówno na temat pomidorów, jak i ziemniaków zostaną opublikowane w 2010 r., aby pomóc w podnoszeniu wiedzy producentów na temat nowych możliwości rozwoju obszarów wiejskich.

Inne wnioski w zakresie budowania potencjału sektora rolno-spożywczego UE zostały już rozpowszechnione w biuletynach informacyjnych skierowanych do różnych odbiorców, w Internecie, a ostatnio także w programach edukacyjnych. Gdy prace zostaną zakończone, będą obejmować narzędzia internetowe dla nauczycieli szkół średnich oraz krótkie filmy opracowane w celu

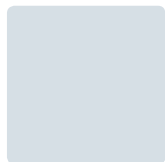
dotarcia do rynków młodzieżowych. Ten rodzaj nowoczesnego podejścia do upowszechniania wyników badań w dziedzinie obszarów wiejskich przyjmuje długoterminową perspektywę rozwoju rynku i ukazuje innowacje, które można zastosować w celu wsparcia konkurencyjności przedsiębiorstw rolnych i spożywczych.

Więcej informacji

- projekt EU-SOL www.eu-sol.net
- sieciowa baza danych projektu EU-SOL www.eu-sol.wur.nl
- strona internetowej poświęcona genomice psiankowatych <http://solgenomics.net>
- Muzeum Historii Naturalnej w Wielkiej Brytanii www.nhm.ac.uk/research-curation/research/projects/solanaceaesource

Polityczne i praktyczne
perspektywy
jakości w zakresie
produktów rolnych

Aby uzyskać dobrą cenę, rolnicy muszą podnosić jakość swoich produktów. Komisja Europejska służy im pomocą w ramach prac mających na celu ujednoczenie i poprawienie programów oznakowania jakości.

Jeżeli chodzi o żywność, europejscy konsumenci mają ogromny wybór i stały dostęp do produktów z gospodarstw prowadzących produkcję intensywną. Zawdzięczają to poświęceniu i duchowi innowacyjności sektora rolnego UE, wspieranego przez lata przez wspólną politykę rolną (WPR).

Chociaż UE jest obecnie światowym liderem produkcji rolnej, pierwotnym celem WPR była ilość – walka z brakami żywności w powojennej Europie. Ale jak twierdzi Joris Baecke, przewodniczący Europejskiej Rady Młodych Rolników – rolnik z południowo-zachodniej Holandii, WPR wpłynęła również na jakość, czynnik, który jest zbyt często pomijany.

„Europejski poziom jakości jest najwyższy na świecie” – mówi Joris Baecke. Surowe przepisy obejmują cały zakres europejskiej działalności rolnej, od norm dotyczących stosowania pestycydów i dobrostanu zwierząt po wprowadzanie do obrotu produktów końcowych. Pomogło to uczynić z jakości nieodłączny element produkcji UE, co dotyczy w takim samym stopniu produktów nieprzetworzonych, takich jak pszenica czy wołowina, jak i tradycyjnych produktów wytwarzanych, takich jak sery czy oliwa.

Ale informacje dotyczące jakości nie zawsze przekazywano w odpowiedni sposób, co stanowi pewne ryzyko. Rolnicy UE konkurują na poziomie światowym i dostosowują się do procesu reformy WPR, w szczególności do zakończenia obowiązywania kwot produkcyjnych i związanych z nimi płatności powiązanych z produkcją. Jeżeli wartość dodana produktów UE nie zostanie odpowiednio przedstawiona, nie można oczekiwać od konsumentów płacenia uczciwej ceny; mogą oni skłonić się do kupowania po najniższej cenie.

„Musimy umieć informować o wysokiej jakości żywności produkowanej przez rolnictwo europejskie” – uważa Joris Baecke. „To kwestia komunikacji”.

Działania Komisji

Komisja Europejska ma świadomość potrzeby lepszej komunikacji. „Polityka jakości to priorytet strategiczny” – uważa Francis Fay, zastępca kierownika Działu Polityki Jakości Produktów Rolnych w Dyrekcji Generalnej ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich. „Aby odnieść sukces w przyszłości, rolnicy muszą spełniać oczekiwania klientów i konsumentów dotyczące jakości.

Wymaga to dużego zaangażowania w rolnictwo i proces produkcji oraz skutecznego informowania o właściwościach produkcji rolnej i cechach produktów, których szukają konsumenci”.

Polityka dotycząca jakości produktów rolnych UE obejmuje trzy dziedziny: systemy jakości, normy handlowe i systemy certyfikacji UE. W komunikacie Komisji z 2009 r. [COM(2009) 234] w sprawie polityki jakości produktów rolnych określono, w jaki sposób można rozwijać inicjatywę w każdej z tych dziedzin. W komunikacie napisano, że polityka jakości musi dać rolnikom narzędzia zapewniające „informowanie nabywców i konsumentów o charakterystycznych cechach produktów i właściwościach produkcji rolnej”. Informacje przedstawiane przez rolników powinny być rzetelne. „Od konsumentów można oczekiwać płacenia uczciwej ceny, jedynie jeżeli będą oni mogli polegać na informacjach zawartych w oznakowaniu” – uważa Frank Fay. „Oznakowanie bez pokrycia może wprowadzać konsumentów w błąd, dlatego też certyfikacja i rzetelne gwarancje są niezbędne na konkurencyjnym rynku rolników, przetwórców i handlowców”.

Systemy jakości żywności UE

UE posiada kilka systemów gwarantujących jakość żywności za pomocą pewnych rodzajów oznakowania. Dwa najbardziej znane znaki jakości stosuje się w celu określenia oznaczeń geograficznych: chroniona nazwa pochodzenia (CHNP) i chronione oznaczenie geograficzne (CHOG). Zaświadczają one, że dane produkty posiadają cechy powstałe w wyniku produkcji na określonym obszarze przy zastosowaniu ustalonych i sprawdzonych metod i są istotne we wspieraniu produktów rzemieślniczych produkowanych na małą skalę oraz innych marek znanych na szerszą skalę.

Produkty rolne i środki spożywcze, które otrzymały jedno z tych oznaczeń, są wymienione w bazie danych Komisji Europejskiej (DOOR – Database of Origin and Registration). W kwietniu 2010 r. w tej bazie danych znajdowało się 477 CHNP i 417 CHOG. Najnowsze wpisy do wykazu obejmują czeski ser Jihočeská Zlatá Niva i włoski ser Provolone del Monaco.

Do innych norm jakości należy oznakowanie gwarantowanej tradycyjnej specjalności (GTS) opracowane w celu promowania tradycyjnych produktów z całej UE; wspólne systemy certyfikacji istnieją również w przypadku wszystkich produktów ekologicznych. Ostatnio dokonano przeglądu kontroli jakości i klasyfikacji produktów ekologicznych, a w lutym 2010 r. Komisja wybrała nowe logo dla produktów spełniających normy produkcji ekologicznej.

Komisja zamierza zapewnić najsukceszniejsze funkcjonowanie wszystkich systemów. „Chcemy rozwijać systemy, sprawić, by odniosły powodzenie i stały się spójne” – mówi Frank Fay. W tym celu przeprowadzony będzie przegląd istniejących systemów CHNP i CHOG, w razie potrzeby zostaną także wyjaśnione i uproszczone przepisy i ewentualnie wzmocnione ustalenia w zakresie certyfikacji. Równocześnie będzie rozważany przegląd systemu GTS i być może wprowadzone zostanie nowe zastrzeżone określenie – „produkt rolnictwa górskiego”.

Normy handlowe

Normy handlowe są to normy i klasyfikacje produktów rolnych wprowadzanych do obrotu. Obejmują one cztery rodzaje informacji: określenia zastrzeżone wyrażające pewne właściwości produktu (np. jaja „z chowu na wolnym wybiegu” lub oliwa „z pierwszego tłoczenia”), klasyfikacje jakości (np. owoce i warzywa klasy 1 i klasy 2), rodzaj produktu, aby nazwy takie jak „mleko” i „sok owocowy” miały jasne znaczenie, oraz oznakowanie miejsca produkcji rolnej.

Ostatnie z nich jest popularne wśród konsumentów, których interesuje bardziej, gdzie produkty rolne zostały wytworzone niż gdzie zostały poddane obróbce. UE wymaga oznakowania miejsca produkcji wołowiny, wina, oliwy, owoców i warzyw, miodu i jaj. Oznakowanie produktów niektórych sektorów, które wytworzono w jednym miejscu, a przetworzono w innym, może nastroczać trudności.

Systemy certyfikacji

Do tej kategorii należy wiele różnych prywatnych lub państwowych systemów certyfikacji. Mogą one przykładowo w przydatny sposób wskazywać efektywność środowiskową lub skrupulatne przestrzeganie norm w zakresie dobrostanu zwierząt. Sektor spożywczy coraz częściej stosuje certyfikację w celu zagwarantowania zgodności z normami zdrowotnymi, środowiskowymi i innymi. Rolnicy mają zatem do czynienia z nakładającymi się na siebie wymogami każdego nabywcy w supermarkecie w zakresie certyfikacji, co podnosi koszty. Komisja jest zdania, że sektor prywatny zdaje sobie sprawę z potrzeby podjęcia kroków w celu uproszczenia systemów certyfikacji i zwiększenia ich przejrzystości. Dlatego też uregulowania prawne nie są obecnie potrzebne. Przydatne byłyby natomiast odpowiednie wytyczne.

Pozytywny krok naprzód

W imieniu rolników Joris Baecke mówi, że pomysły Komisji stanowią „krok w dobrym kierunku”. Dodaje, że spójność w zakresie jakości produktu „jest centralnym elementem tego, co należy osiągnąć przy pomocy WPR” i że dalsze środki mające na celu powszechne zrozumienie pojęcia jakości zostaną przyjęte z zadowoleniem. Na przykład dzięki programom edukacyjnym „młodzi ludzie w szkołach powinni dowiedzieć się, skąd pochodzi mleko i gdzie uprawia się oliwki”.

Frank Fay uważa, że położenie nacisku na „tradycję i autentyczność” produktów rolnych będzie centralnym punktem agendy dotyczącej jakości. Komisja planuje opublikowanie w końcu roku „pakietu jakościowego” zawierającego bardziej szczegółowe propozycje w trzech dziedzinach polityki jakości.

T. HUDSON

**Badanie wpływu handlu
międzynarodowego**

Demistyfikacja rundy dauhańskiej

Międzynarodowe umowy handlowe mogłyby mieć pozytywny wpływ na przedsiębiorstwa wiejskie, ale liberalizacja rynku może również okazać się bronią obosieczną, a strony zainteresowane rozwojem obszarów wiejskich skorzystają na znajomości pewnych kluczowych kwestii w tym zakresie.

Chociaż producenci europejscy mogą utracić część ochrony, którą byli otoczeni w ciągu ostatnich dziesięcioleci, umowy handlowe, takie jak negocjacje dauhańskiej rundy rozwojowej Światowej Organizacji Handlu (WTO), mogą również stworzyć możliwości na nowych rynkach, w szczególności w przypadku wywozu uznanych produktów rolnych. Wyzwaniem jest

Dauhańska runda rozwojowa jest obecną rundą negocjacji handlowych WTO, które rozpoczęły się w listopadzie 2001 r. Jej celem jest ograniczenie międzynarodowych barier handlowych i rozwój światowego handlu. Rozmowy znalazły się w impasie w 2008 r. w związku z rozbieżnością stanowisk w najważniejszych sprawach, takich jak rolnictwo, stawki przemysłowe i bariery nietaryfowe, usługi i środki ochrony handlu.

zaplanowanie ewentualnego prawodawstwa i promowanie wartości dodanej w zakresie jakości europejskich towarów.

Postępy rundy dauhańskiej negocjacji WTO następują bardzo powoli po załamaniu rozmów konferencji ministerialnej w lipcu 2008 r.; niektórzy komentatorzy pesymistycznie podchodzą do umowy, która ma stanowić kontynuację umowy zawartej w ramach rundy urugwajskiej podpisanej w 1995 r. Antonis Constantinou, dyrektor ds. programów rozwoju obszarów wiejskich w Dyrekcji Generalnej ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich, mówi, że UE zareagowała pozytywnie na wyzwanie dotyczące kontynuowania reformy wielostronnego systemu handlu w ramach WTO i przy kilku okazjach formułowała konstruktywne wnioski. „Mimo że interesy UE w międzynarodowych negocjacjach

handlowych w sprawie rolnictwa były zasadniczo defensywne, prawdą jest również, że nacisk ze strony WTO stał się impulsem dla UE do aktywnego promowania procesu reformy WPR i wskazywania jej zasług w poczynionych postępkach”.

„Kilka udanych reform wspólnej polityki rolnej w ostatnich 20 latach wynikało głównie ze względów związanych z WTO, a polityka rozwoju obszarów wiejskich w ramach drugiego filaru została ustanowiona w celu ułatwienia procesu restrukturyzacji i dostosowania do nowych warunków handlowych. Dzięki temu rolnicy europejscy mogli lepiej reagować na nowe wyzwania, poprawić wydajność w zrównoważony sposób i zmaksymalizować pozytywne oddziaływanie swej działalności na środowisko”.

Porozumienie w sprawie rolnictwa wynikające z poprzedniej rundy wielostronnych negocjacji handlowych (rundy urugwajskiej) zawiera postanowienia tzw. zielonej skrzynki, umożliwiające wyłączenie płatności w ramach programów środowiskowych ze zobowiązań do redukcji wsparcia. Michel Petit ze Śródziemnomorskiego Instytutu Agronomii w Montpellier (Institut Agronomique Méditerranéen de Montpellier) oraz członek Międzynarodowej Rady ds. Polityki Handlu Spożywczego i Rolnego (International Food and Agricultural Trade Policy Council) uważa, że wszelkie przyszłe porozumienia muszą uwzględniać te ustalenia. „Środki rozwoju obszarów wiejskich muszą mieć wsparcie publiczne i finansowe. Nie mogą istnieć żadne przeszkody w klasyfikowaniu tych środków do zielonej skrzynki. Musi to pozostać wewnętrzną kwestią europejską, która nie będzie podważana na arenie międzynarodowej”.

„Choć bardzo pesymistycznie podchodzę do możliwości zawarcia kolejnego porozumienia WTO, nie jest ono wykluczone. Komisja w bardzo ostrożny sposób zaproponowała zmiany, szczególnie dotyczące wspólnej polityki rolnej, zgodnie z wszelkimi zobowiązaniami, jakie Europa mogła podjąć wobec WTO. Komisja musi działać w taki sposób, jakby wierzyła, że dojdzie do porozumienia. Musi upewnić się, że jej wewnętrzne działania nie będą sprzeczne z postawą, jaką będzie prezentować w negocjacjach”.

Rola programu rozwoju obszarów wiejskich (PROW)

Komisja wierzy, że Europa jest w stanie wykorzystać zmiany zachodzące na światowym rynku. Uważa, że obecny i przewidywany zestaw narzędzi rozwoju obszarów wiejskich UE obejmuje „wystarczający arsenał do przyspieszenia” wzrostu w Europie. Antonis Constantinou podkreśla, że „w najbliższych dziesięcioleciach oczekiwany jest znaczny wzrost światowego popytu na żywność, a zmieniające się wzorce konsumpcji kilku rozwijających się gospodarek, w tym gigantów, takich jak Chiny, Indie i Brazylia,

sprzyjają produktom o wartości dodanej, o lepszym wizerunku, w szczególności przetworzonym produktom spożywczym o długiej tradycji w Europie”.

PROW zawiera szereg środków mających na celu wspieranie produktów wysokiej jakości, bez względu na to, czy są to produkty tradycyjne z nazwą pochodzenia lub oznaczeniem geograficznym, produkowane ekologicznie czy zwyczajne produkty spożywcze spełniające wysokie normy bezpieczeństwa i higieny żywności zgodnie z wymaganiami prawodawstwa unijnego.

„W bliskiej przyszłości presja ze strony liberalnych rynków rolnych może wzrosnąć jeszcze bardziej, ale zestaw narzędzi PROW jest wystarczający, by umożliwić rolnikom i przedsiębiorcom rolnym podjęcie próby nadania tej nieuniknionej zmianie korzystnego obrotu. Różne rodzaje pomocy na inwestycje w kapitał rzeczowy, ludzki i społeczny są dostępne w celu wspierania poprawy wydajności, opracowywania nowych produktów i procesów oraz wykorzystywania wewnętrznego potencjału rozwojowego obszarów wiejskich” – mówi Antonis Constantinou.

Oznaczenia geograficzne

Podczas gdy większość środków rozwoju obszarów wiejskich zawarto w „zielonej skrzynce”, oznaczenia geograficzne (takie jak szynka parmeńska czy szampan) są przedmiotem porozumienia TRIPS WTO

(Porozumienie w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej). Michel Petit wierzy, że oznaczenie geograficzne stanowi atut europejskich przedsiębiorstw działających na obszarach wiejskich. „Jeżeli oznaczenie geograficzne zyska szersze uznanie międzynarodowe, zapewni większe możliwości działalności gospodarczej na obszarach wiejskich związanej z produkcją niektórych produktów. Oznaczenie miałooby większą szansę być ekonomicznie opłacalne, gdyby istniał chroniony rynek umożliwiający ich sprzedaż za wyższą cenę”.

Komitet Rolniczych Organizacji Zawodowych (COPA), składający się z 60 organizacji z UE i 36 organizacji partnerskich z innych państw europejskich, oraz Główny Komitet Spółdzielczości Rolniczej (COGECA) również wspierają oznaczenia geograficzne. Pekka Pesonen, sekretarz generalny komitetów COPA-COGECA, mówi: „Wspieramy oznaczenie geograficzne, ponieważ uważamy, że zapewnia ono wartość dodaną nie tylko rolnictwu europejskiemu, lecz także towarom jako takim, ponieważ wiele produktów posiadających oznaczenie europejskiego pochodzenia jest sprzedawanych na całym świecie”.

„Gdyby istniało porozumienie w sprawie oznaczeń geograficznych, dałoby to niektórym regionom możliwość czerpania korzyści z handlu. Jest to okazja do wy niektórych naszych produktów z przeznaczeniem na rynki poza Europą w sposób zapewniający ich ochronę”.

Wyzwania i koncesje

Zasadniczo COPA-COGECA wspiera międzynarodowe umowy handlowe, ponieważ „uwzględniają one różne zagadnienia w spójny sposób”. Pekka Pesonen twierdzi, że jego organizacja może naciskać na wprowadzenie niektórych środków, które następnie będą musiały zostać powszechnie przyjęte. Ale w zamian za to członkowie tej organizacji musieliby zgodzić się na usunięcie niektórych tarif, a to mogłoby być dla nich niekorzystne.

Pekka Pesonen uważa jednak, że dla wsparcia sektora rolnego UE można zrobić więcej. „Chcielibyśmy, żeby zasady dotyczące europejskich znaków towarowych były przestrzegane w handlu z podmiotami spoza Europy. Jedynym sposobem ochrony naszych produktów jest rozwój solidnych znaków towarowych, co jest niewykonalne dla większości przedsiębiorstw działających na małą skalę w Europie. Na przykład ostatnio znalazłem chińskie wino, które było prawie dokładną kopią pewnego wina europejskiego. Wyraźnie wykorzystano naszą tradycję i sposób działania, choć sam produkt był całkowicie do niczego. [Brak ochrony] może pozbawić europejskie przedsiębiorstwa motywacji do rozwoju produktów”.

Michel Petit uważa jednak, że pewien rodzaj europejskiego wsparcia na rzecz przedsiębiorstw wiejskich niekoniecznie stanowi kwestię wykraczającą poza to, co jest możliwe do uzyskania w dalszych negocjacjach w sprawie międzynarodowych umów handlowych. „Obecnie w ramach drugiego filaru [WPR] istnieją pewne środki nazywane ogólnie środkami »wiejskimi«, odnoszące się do zmian strukturalnych (modernizacji rolnictwa europejskiego), np. pomoc na rzecz młodych przedsiębiorców, którzy chcieliby rozpocząć działalność w rolnictwie. Niektóre z tych środków można postrzegać jako dotacje do produkcji rolnej i ewentualnie środki niespójne z „zieloną skrzynką”. Środki te można podważyć jako powodujące większe niż minimalne zakłócenia handlu. Dochodzi do pewnych nacisków ze strony niektórych członków WTO, aby zaostrzyć kryteria kwalifikowalności do „zielonej skrzynki”. Do tej pory kwestia ta nie była wprost poruszona w trakcie rundy dahuńskiej, ale kilku członków poprosiło o włączenie jej do agendy”.

Pekka Pesonen obawia się również problemów dotyczących „zielonej skrzynki”. „Jeżeli nie potrafimy zapewnić żadnego wsparcia dla społeczności wiejskich, trudno będzie mi pogodzić się z myślą, że po prostu otwieramy nasze granice i pozwalamy każdemu wejść i wykorzystać nasze tradycje. Nasza konkurencyjność opiera się na naszym pomysłach i naszej tradycji. Obecnie nie jestem optymistycznie nastawiony co do porozumienia. Ale nikt się nie skarży, że wkład UE jest niewystarczający”.

Przyszłe możliwości

W przeszłości międzynarodowe negocjacje handlowe oddzielano od rozważań dotyczących środowiska i zmiany klimatu. W przyszłości może się to jednak zmienić. Mimo że istnieje konsensus co do tego, że nowa międzynarodowa umowa handlowa, która zastępowałaby protokół z Kioto, jest nadal odległa, Europa jest przygotowana na uzyskanie ewentualnej przewagi konkurencyjnej, jaką mogą przynieść te umowy. Antonis Constantinou mówi: „Międzynarodowe umowy i, bardziej ogólnie, wyzwania o charakterze globalnym, takie jak środowisko i zmiana klimatu, mogą być źródłem możliwości dla producentów europejskich, ponieważ nasi obywatele są zazwyczaj bardziej wrażliwi na takie kwestie i bardziej się w nie angażują”.

„Przyjrzyjmy się pojęciu dóbr i usług publicznych, które zrewolucjonizowało sposób rozumienia roli rolników przez współczesne społeczeństwo, otwierając przed nimi możliwości świadczenia usług ekologicznych i odnoszenia korzyści z turystyki. Pomyślmy o potencjalnej roli, jaką presja związana ze zmianą klimatu może odegrać w promowaniu bardziej zrównoważonej i opłacalnej produkcji oraz bardziej zrównoważonego i opłacalnego »ekologicznego wzrostu«. PROW już teraz zawiera wiele środków mających na celu pomoc rolnikom, innym podmiotom i przedsiębiorcom działającym na obszarach wiejskich w korzystaniu ze zmiany sytuacji i jestem w stanie wyobrazić sobie, że następane programy będą jeszcze bogatsze pod tym względem”.

Strona internetowa Europejskiej Sieci na rzecz
Rozwoju Obszarów Wiejskich

<http://enrd.ec.europa.eu>

